

SZAKDOLGOZAT

Komlai Tekla

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Gyógypedagógia szak

**A serdülőkori krízis a speciális gyermekotthonban és családban
nevelkedő fiúk körében Somogy vármegyében.**

konzulens:

Ladnai Attiláné PhD

adjunktus

intézete/tanszéke:

Neveléstudományi Intézet, Gyógypedagógia tanszék

Készítette:

Komlai Tekla

neptun kód: NBN7ZL

gyógypedagógia szak nappali

2024

Tartalomjegyzék:

1. BEVEZETÉS	4
1.1 Témaválasztás indoklása	4
2. PROBLÉMAFELVETÉS	6
3. SZAKIRODALOM	7
3.1 A serdülőkor	7
3.2. Lelki és mentális egészség serdülőkorban	8
3.3. A krízis fogalma és lélektana	10
3.4. A serdülőkori krízis.	11
3.5. Speciális gyermekotthon bemutatása	15
3.6. A család mint serdülőkori krízis kiváltója a családban élő kamaszoknál.	18
4. ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA	21
4.1. Az interjú fajtájának kiválasztása és indoklása	21
4.2 Az esettanulmány	23
5. A KUTATÁS	25
5.1. Félig strukturált interjú	25
5.2. A kutatás kérdései	27
5.3. A kutatás adatai, részletei, körülményei, ideje	27
5.4. Kérdőív a szülőknek nevelőknek	28
5.5. Az eredmények feldolgozása	34
5.6 Esettanulmány feldolgozása és dolgozat kérdéseinek megválaszolása	47
6. ÖSSZEFOGLALÓ	52
7. FELHASZNÁLT IRODALMAK	56
9. ÁBRAJEGYZÉK	58
10. MELLÉKLET	59

1. BEVEZETÉS

1.1 Témaválasztás indoklása

A szakdolgozat témájának kiválasztása során számos tényezőt tartottam szem előtt. Az elsődleges célom az volt, hogy olyan aktuális és hasznos témát válasszak, amely átfogó képet nyújt a serdülőkorban tapasztalható krízisekről. A kutatásom során igyekszem válaszokat kapni arra, hogy ezek a krízisek milyen mértékben térnek el, hogyan nyilvánulnak meg a családban és a speciális gyermekotthonokban élő serdülők esetében. Az interjúval történő mérés során 3–3 serdülő életútját kísérem végig ugyanazon szempontok alapján. A félig strukturált interjú nem csak a mért alanyokra vonatkozik, hanem olyan személyekre is, akik kapcsolatban állnak velük. Például nevelők, szülők stb. A kontrollcsoport tagjai a családban élő gyermekek lesznek.

A döntésemben jelentős szerepet játszott a pszichopedagógia szakirányon szerzett ismeretem, a gyakorlati helyek, amikre eljutottam az évek alatt a gyakorlatvezető tanárainnak köszönhetően, illetve az érdeklődési köröm, valamint személyes intuícióim és a szakirodalmakból merített tudásom. Mivel ezek révén közelebbről megismerhettem a serdülők helyzetét és szükségleteit. Tehát a döntésem számos tényező összességének eredménye, beleértve a szakirányon szerzett tudást, gyakorlati tapasztalatokat és az érdeklődési körömet.

Mіндеzek összekapcsolása segíteni fog abban, hogy átfogó és értékes szakdolgozatot készítek a serdülőkorban jelentkező krízisekről, azok megnyilvánulásairól és eltérő voltáról. A szocializációs közeg vonatkozásában, ami azért fontos, mert az egyes közegekben más-más problémák, krízishelyzetek kerülnek előtérbe. A megküzdés során mindezek azért jelentősek, mert különböző eszközöket kell alkalmazni az eltérő közegben nevelkedő serdülőknek. Azonban, ha ezek a krízisek nem kerülnek megfelelő módon feldolgozásra, akkor az deviáns viselkedéshez vezethet. Többek között szerhasználathoz, alkohol- és drogfüggőséghez, erőszakos viselkedéshez, mentális problémákhoz. Így könnyedén válhat a fiatalok büntetett előéletűvé, főként, ha a szocializációs közegében volt erre példa. Ugyanis a nevelőotthonban élők körében jóval magasabb az aránya a deviáns magatartásformáknak, mivel sok esetben az itt nevelkedők ezeket a viselkedési mintákat tanulják el a családjuk tagjaitól. A nevelőknek, pszichológusoknak, szociális munkásoknak és gyógypedagógusoknak ezeket a magatartási formákat pedig sok idő és hosszas erőfeszítések árán tudják csak javítani és a helyes irányba formálni. Különösen gyakori a deviáns viselkedés a speciális gyermekotthonban nevelkedők körében, mivel itt a nem megfelelő szocializációs minták mellé még számos pszichés betegség is társul.

A kutatás során igyekeztem párhuzamot vonni a krízissel való megküzdés és a deviáns viselkedési formák között a speciális gyermekotthonban nevelkedők körében. Mellettük kontrollcsoportként vizsgáltam a családban élő serdülőket. Így ezen adatok elemzésével állítottam össze a dolgozatom kutatásának témáját, és igyekeztem olyan következtetéseket levonni, amelyek segíthetnek a krízisekkel való helyes megküzdésben.

A szakdolgozatomban a családban élő serdülők, akikkel felvettem az interjút, a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnáziumban tanulnak. Már a korábbiakban is volt szerencsém velük megismerkedni, mivel az összefüggő szakmai gyakorlatom alatt tartottam nekik fejlesztő órákat. Ami azt jelenti, hogy ezek a tanulók SNI (sajátos, nevelési igény) vagy BTMN (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség) diagnózissal rendelkeznek. Ennek fényében úgy gondolom, hogy az interjú kérdéseit úgy tudtam megírni, hogy azok a legrészletesebben rákérdezzenek a serdülők életében történő változásokra. A nem családban élő serdülők pedig a Somogy Megyei Zita Gyermekotthon lakói. Amit azért tartok kiemelkedően fontosnak, mert ez egy speciális gyermekotthon, ahova olyan 10 év feletti családjukból ideiglenesen kiemelt egyének kerülnek, akiknek pszichés gondjaik vannak vagy disszociális tüneteket mutatnak vagy pszichoaktív szereket fogyasztanak.

Mind a családban, mind pedig a speciális gyermekotthonban élő serdülők olyan egyének, akik különleges bánásmódot igényelnek, tehát gyógypedagógiai hatáskörbe tartoznak. A családban élő tanulóknál inkább a tanulásban akadályozottság, illetve tanulási nehézség jelenik meg. Itt a tanulásban akadályozottak pedagógiája (TAP) szakirányon tanult ismereteim váltak a segítségemre. Még a Zitában élő serdülők inkább beilleszkedési és magatartási nehézségekkel küzdenek, így náluk a pszichopedagógia szakirányon szerzett tudásomat tudtam kamatoztatni.

2. PROBLÉMAFELVETÉS

A kutatási témám során számos felvetéssel és nézettel találkoztam mind a serdülőkor kapcsán, mind pedig a krízishez tartozóan. Egyes szakértők a serdülőkort eltérő szakaszokra bontják. Például Peter Blos (1963) öt szakaszt említ meg, még Murányi–Kovács Endréné (1980) csak kettőt. Egyes elemzők szorosan a témához kapcsolják a lelki és mentális egészség kérdéskörét, de szinte mind más-más szempontokból teszik ezt. Pikó és Jessor (2005) szerint a serdülőkori krízis nem megfelelő megküzdési módjai, addikciók visszavezethetőek más viselkedésbeli problémákra is. Tehát ebből következik, hogy a nem megfelelő megküzdési stratégia egyéb korábról hozott kockázatos magatartási tényezőkkel szoros kapcsolatban állnak.

Erikson (2002) azonban ezt az állapotot fejlődéskrízisnek nevezi. Amely azért jön létre, mert az egyén elhagyja a gondatlan és problémák nélküli gyermekkort és elindul a fejlődés, felelősségvállalás rögzös útján. A krízis definiálását is számos szemszögből közelítik meg a témában jártas szakemberek. Bakó (1996) szerint a krízist megélő egyén a penge élén táncol, mivel az addig ismert módszereivel nem talál megoldást. Ugyanakkor azt mondja, hogy ez nem feltétlen negatív, hiszen magában rejtheti a pozitív változást. Caplan (1964) ehhez hasonlóan gondolkozik a krízisről, azonban az ő véleménye kiegészül azzal, hogy a lélektani krízis során az egyén rövid időre ugyan, de elveszti pszichikus egyensúlyát és mindent félre téve a probléma leküzdését helyezi előtérbe.

Vikár György (1980) a serdülőkori krízis során három jelentős próbatételt emel ki, és melléjük a korszak feladatait. Még ezzel szemben Hill pszichikus kihívásokról beszél. Laufer azonban egy teljesen más szempontból igyekszik megközelíteni a problémát. Ő azon tényezőket emeli ki, amelyek arra utalhatnak, hogy a serdülő nem képes megküzdeni az adott serdülőkori problémákkal és vésszesen nagy eséllyel fordul át probléma krízisbe. Murányi – Kovács Endréné (1980) véleménye szerint a serdülőkor és az azzal járó krízis a szülőkből különbözőféle viselkedést válthat ki. Illetve a serdülő krízisre való reagálása is kétféle lehet. Vikár György (1999) az ifjúkor című művében egy harmadik szülői magatartásformát is megjelöl.

A szakdolgozatom szakirodalmi részében ezen felvetésekre részletesen is kitérek, mivel közülük számos tényező segített az interjú kérdések megírásában és azok kiértékelésében.

3. Elméleti háttér

3.1 A serdülőkor

A kamaszkor kezdete a felhőtlen egyensúlyban töltött gyermekkor vége, egészen a felnőtté válás időszakáig tartó önmegvalósításról és önmagunk kereséséről szóló időszak. A serdülőkor egy átjárót alakít ki a gyermek- és felnőttkor között, amely nem egyik napról a másikra következik be, hanem egy hosszú, megpróbáltatásokkal teli, tartalmas időszakként jellemezzük. (Vikár, 1980). Vikár sok társához hasonlóan igyekezett egy átfogó és pontos leírást adni a kamaszkorról. Azonban manapság a felgyorsult világban és a társadalmak közti hatalmas szakadékokkal nehéz egy pontos fogalom, tanulmány vagy módszer alapján vizsgálni a serdülőkort, így most szeretnék többet bemutatni ezek közül.

A serdülőkor 10-12 éves korban kezdődik és egészen 16-18 éves korig tart. Az érési folyamat során a nemi hormonok megkezdik működésüket, és ennek következtében elkezdnek kialakulni a másodlagos nemi jellegek. A hormonális változások miatt számos pszichés változás következik be az egyén személyiségében. (Filliozat, 2018) Napjainkban a pubertáskor korábban kezdődik és tovább is tart, mint a régi időkben. A kamaszkor beköszönte a történelem folyamán eltérő életkorokra tehető. Azonban a XXI. században a feltételezések alapján azért tolongott előrébb, mert rengeteg mesterséges adalékanyaggal kezelt, magas hormontartalmú és génmódosított terméket fogyasztunk. Az időtartamának megnövekedése viszont a társadalmi változásokban keresendő. Napjainkban a serdülőkor átmeneti jellege szinte teljesen elveszett, mivel a tankötelezettség kiterjesztésével az iskolai időszak hosszabb lett (főként a magasabb társadalmi rétegeknél, ahol jellemzőbb a felsőoktatásban tanulás), s így a serdülőkor is kitolódott (Cole és Cole, 2003).

Mivel ez a kor egy nagyon komplex, összetett folyamatokat tartalmazó időszak, ezért a szakemberek igyekeztek különböző periódusokra bontani. A következő szakirodalmak régebben íródtak azonban a mai napig számos a szakdolgozat elkészítése előtt olvasott tanulmány hivatkozik rájuk.

Murányi-Kovács Endréné (1980) két periódust különböztet meg:

- A prepubertást (9-12)
- Pubertást (13-16).

Ezzel szemben Peter Blos (1963), 5 szakaszt különített el:

1. Preadoleszcencia
2. Korai adoleszcencia
3. Tulajdonképpen adoleszcencia
4. Késői adoleszcencia
5. Poszt-adoleszcencia

Azért tartom jelentősnek a serdülőkor tanulmányozásában megteremtett időszakok kiemelését, mert ezeket a szakaszokat számos lelki változás követi és a későbbiekben, ahol a kríziseket is szakaszokra és fajtákra bontjuk, könnyebben hozzá tudjuk kötni az adott krízist egy adott korszakhoz. Illetve a serdülőkori krízis vizsgálata során az interjú kérdéseim jobban kapcsolódnak a Murányi–Kovács Endréné által használt pubertás korhoz, ahova a 13–16 évesek tartoznak.

3.2. Lelki és mentális egészség serdülőkorban

A serdülőkori krízis során kiemelkedően fontos beszélünk a lelki és mentális egészségről, mivel a felnőttkorban jelentkező mentális zavarok keletkezésének közel fele a serdülőkorra vezethető vissza. A lelki és mentális egészséget nem feltétlen lehet interjúval és kérdőívvel mérni. Azonban az egyes serdülőkori krízis megélésnek lekérdezéséből tudunk következtetni az egyén lelki és mentális állapotára is. Tehát a mentális és lelki egészség megléte vagy annak hiánya számos tényezőt befolyásol a serdülő életében. Így fontos a témához kapcsolódó tényezők ismertetése. Életünk során számos traumát élünk meg és dolgozunk fel. Az évek során a pszichológiai kutatások rávilágítottak arra, hogy ilyenkor sajátos testi–lelki folyamatok játszódnak le bennünk. Tehát a negatív érzéseinket mind máshogy kezeljük és dolgozzuk fel. A serdülőkor egy különösen érzékeny korszak. Ilyenkor a felnőtteknek még jobban oda kell figyelni a gyermek lelki és mentális állapotára (Kline, A. Levine, 2021).

A serdülőkor jelentős bio –pszicho–szociális változásokkal és érési folyamatokkal jár, ami az egyén számára igen nagy megterhelést jelent. A serdülő gyermekre ez idő tájt jellemző a szélsőséges hangulatingadozás és a túlzott sérülékenység. A kamaszkor egy átmeneti időszakot jelöl az egyén életében. Ami a gyermekkor elhagyását és a felnőtté válás időszakát hivatott összekötni. Ez az utazás testi és lelki szempontból is jelentős az egyén életében. Ebben a periódusban történő változások sora jelentős mértékű hatást gyakorol az ember későbbi életére. Ezért is lényeges, hogy a fiatal mellett egy támogató, segítő környezet legyen. Emiatt ez az

átmenet válik a serdülőkor krízis állapotává. Amelyet Erikson (2002) fejlődéskrízisnek nevezett el.

Ugyanakkor nem mindenki számára jelent krízist ez az időszak. Viszont európai szinten egyre jelentősebb figyelem övezi azon tényezőket, amelyek segítségével könnyebbé és sikeresebbé tehetjük a serdülőkort.

Ebben az időszakban bekövetkező addikciókra való hajlam összefügg más problémaviselkedési jegyekkel, amelyek együttesen alkotnak ebben a korban egy problémahalmazt. A fiatalkori problémaviselkedés szindróma azt jelenti, hogy a serdülők addiktív viselkedése, valamint más kockázati magatartások szoros kapcsolatban állnak egymással, és egy tünetegyüttest alkotnak (Pikó, 2003b) már korábban felhívta a figyelmet arra, hogy ennek a jelenségnek a háttérben számos tényező áll.

A jelenség magában foglalja:

- Agresszív viselkedést
- Antiszociális viselkedést
- Iskolai beilleszkedési és tanulási nehézségeket
- Különböző egészségkárosító magatartásformákat: dohányzást, alkohol- és drogfogyasztást
- Korai és kockázatos szexuális aktivitást
- Pszichés zavarokat

A problémás viselkedés gyakran kilép a megtűrt és elfogadott társadalmi normákból, ami miatt társadalmi problémaként és egyes esetekben akár devianciaként is értelmezhető. Ez különösen jelentős a családból kiemelt gyermekek körében, illetve a speciális gyermekotthonban élőknél, mivel ezek a tényezők még nagyobb mértékben fordulhatnak elő náluk, illetve azoknál a tanulóknál is, akik társaiktól eltérnek, SNI vagy BTMN diagnózissal tanulnak integrált nevelés keretein belül. A szakdolgozat során ilyen serdülőket vizsgálok, így fontos figyelembe venni ezeket a kritériumokat.

Két jól megkülönböztethető megnyilvánulási formában jelenhet meg:

- externalizált (pl. életvezetési problémák, antiszociális, normaszegő vagy agresszív-erőszakos cselekedetek, drogfogyasztás)

- internalizált (szorongás, visszahúzódás, alacsony önértékelés, depressziós tünetegyüttes megjelenése) formában (Pikó, Fitzpatrick és Wright, 2005).

A két irány jellegzetes nemi különbségeket is mutat: míg a lányok hajlamosabbak az internalizált problémákra, addig a fiúkra inkább az externalizáció jellemző. Mivel a kutatásom során fiúkat vizsgáltam így náluk az externalizáció és az ehhez tartozó folyamatok kerültek előtérbe az interjúkérdések megírása során.

3.3. A krízis fogalma és lélektana

A krízis görög eredetű szó, aminek jelentése fordulat vagy válság. Maga a krízis egy olyan állapotot jelöl, ahol az ember bizonytalanul érzi magát és a létét, amivel rossz és jó irányba is elmozdulhat. Gyakorlatilag a krízist megéllő személy azt érzi, hogy egy penge élén táncol. Az addig megszokott működés többé nem lehetséges. Ugyanakkor a szónak nem csak negatív vonatkozása van, mivel magában foglalja az esélyt a pozitív irányba történő változásra is. (Bakó,1996)

A krízis fogalmát nem csak a bölcsész- és társadalomtudomány területén alkalmazzák, hanem az orvostudományban is jelentős szerepe van Hippokratész óta. Itt arra használják, amikor a beteg állapota kritikusra fordul, és már tovább nem lehet várni a beavatkozásra. Cselekedni kell. Számomra ez olyan, mint mikor pszichopedagógusként segítenünk kell egy tanulónak, aki éppen egy krízisen megy át, és úgy érzi, nem képes ezt egyedül megoldani. A folyamat során pedig magatartása és teljesítménye negatív irányba tendál. Tehát „Azonnali és radikális változásra” van szükség. A krízis főként olyankor alakul ki, amikor az ember egy új élethelyzetbe kerül, amit az általa ismert módszerekkel, lehetőségekkel nem tud megoldani. Tehát a krízist kialakító probléma kerül a középpontba az életében, és minden mást ez alá helyez.

Különböző rész-érzések jelenhetnek meg ilyenkor, úgymint:

- szomorúság
- harag
- csalódottság
- tehetetlenség

- kétségbeesés
- idegesség

A krízis során nagyon impulzív, olykor fájdalmas érzésekkel is találkozhatunk. Azonban az ilyen helyzetek nem csak kilátástalanságot és rossz érzéseket eredményezhetnek, hanem mindeközben rengeteg dolgot is megtanulhatunk magunkról.

A lélektani krízis a pszichés egyensúly elvesztése egy rövid időre, amely során külső hatásokra az egyén lélektanilag kritikus állapotban kell, hogy szembenézzon az eddigi nyugalmát, biztonságát veszélyeztető tényezőkkel. Ezen probléma számára mindennél fontosabb, de az adott pillanatban ezeket leküzdeni semmilyen általa ismert eszközzel nem képes. (Caplan 1964). Fontos tisztázni azt, hogy maga a krízis nem egy mentális betegség, hanem egy olyan szakasza az életünknek, amelyen mind átesünk kisebb vagy nagyobb mértékben. Ilyen tényező például egy rendkívüli élethelyzet, idősebb korban egy szerettünk elvesztése, fiatal korban jellemzőbb inkább egy párkapcsolat vége (szakítás). Lehet kudarcélmény is mint egy sikertelen felvételi vagy egy bukás. Megélhetünk krízist akkor is, mikor egy bizonyos életszakaszba lépünk át, ami számos új testi, szellemi és szociális változást eredményezhet az életünkben, mint a serdülőkor.

3.4. A serdülőkori krízis.

A serdülőkorban jelentkező válságot, nagy mértékű testi, szellemi és lelki fejlődés jelenti. Ami a többi életszakasztól eltérően gyors és dinamikus változások összesége. Az ebben a korban bekövetkező krízisek megélése igencsak fájdalmas tud lenni, de ezen változások sokasága vezethet ahhoz, hogy a korszak lezártaival egy érett és pszichésen egészséges ifjúkort tudjon megkezdeni az egyén.

A fejlődés végett bekövetkező, olykor kellemetlen változások mellett ezt az időszakot az is jelentősen megnehezíti, hogy a kamaszkorú gyerekeknek legtöbb esetben középkorú szülőjük van. A köztük lévő generációs szakadék pedig igen jelentős. Ami a XXI. századra nem látott méreteket öltött. Így ebből következik, hogy a két fél között gyakran alakulhatnak ki konfliktusos helyzetek.

Vikár György szerint három fontos próbatétel jelenik meg a serdülőkor folyamán.

- Azonosulás a nemi szereppel.

- Szülőkről való leválás.
- Pályaválasztás.

A serdülőkorban jelentkező pszichikus kihívások, amivel az egyénnek meg kell küzdenie. (Hills, Argyle, 2002)

- Ragaszkodás: Az egyénnek le kell válnia a szüleitől, és meg kell tanulnia önállóan lenni. Az egykori szülő és kisgyermek, gyermekkori kötődésének át kell alakulnia egy másfajta kapcsolattá.
- Autonómia: Az egyén hitének, amit önmagába vetett, ki kell terjednie más viselkedési területekre is.
- Szexualitás: Az egyén nemi identitása és viselkedése és a másokkal folytatott szexuális aktivitás.
- Intimitás: Képesnek kell lennie arra, hogy megérezze mások lelkiállapotát, helyzetét és azt megértse. Meg kell nyílnia mások előtt.
- Teljesítmény: Ambíciók és tervek megjelenése a jövőre nézően. Reális kereteken belül.
- Identitás: Önmagának reális látása, hogy önmagáról alkotott képe alkalmazkodjon a változásokhoz.

Ezek a próbatételek, kihívások azon serdülők számára, akiket családjukból kiemelték és gyermekotthonban nevelkednek, eltérő életszakaszban és módon jelennek meg, mint azoknál, akik családjuk körében nőttek fel. Így az interjú során a kontrollcsoport és a vizsgálati csoport alanyai között jelentős eltérés mutatható ki. Emellett ezen tanulók iskolai teljesítménye is igen eltérő, ami nem csak a képesség béli, kulturális és szociális elmaradásából származhat, hanem a serdülőkor és főként az ilyenkor megélt krízisekből származó demotiváció, érdektelenség. Ami így tovább fokozza a konfliktust a problémás magatartású tanulók és a tanár között. Ami teljesítményszorongást eredményezhet, és így a pályaválasztással, mint próbatétel (Vikár György, 1980), komoly krízisé válhat.

A serdülőkor során jelentkező feladatok:

- Az egyik legfontosabb feladata a kamaszkornak az, hogy az egyén megtanuljon kiszakadni a gyermekkorból, és a felnőttkorra jellemző önállóságra törekedjen.
- Meg kell érnie a felnőttkorral járó társadalmi szerep felvállalására.

- A megfelelő életút modell és pálya orientáció kiválasztáshoz fel kell nőnie.
- Felelősséget kell vállalnia önmagáért és sorsáért. Ki kell alakítania, hogy másokért is képes legyen erre.
- Találnia kell egy családon kívüli társat, akihez képes kötődni.
- Szexualitását megfelelően képes legyen megélni.

Azonban az e feladatokkal való megküzdés komoly erőfeszítést igényel, és olykor egyes egyéneknek ez igen komoly stresszfaktort jelent az életük során, főként, ha nincs a fiatal mellett egy támogató háttér. Így azok, akik alapvetően pszichés gondokkal vagy szerhasználattal küzdenek, a serdülőkor folyamán még lejjebb csúszhatnak.

Laufer (1975) Összegezte azokat a pszichés tényezőket, amelyek arra utalnak, hogy a fiatal nehezen tud megbirkózni a serdülőkorral. Amik a következő tényezők: A serdülő viselkedése éretlen, túlzottan ragaszkodik a gyermekkorban elvárt magatartási mintákhoz, viselkedése merev, társas kapcsolatai a gyermekkori viszonyokat tükrözi. Szülőkkel szorosabb az egyén kapcsolata, mint a kortársaival. Nem képes bizonyos érzések megélésére, és nem tudja azokat megfelelő módon kifejezni. Nem tudja saját képzeletének szüleményét elválasztani a valóságtól, emiatt nehezebbé esik mások viselkedésének értelmezése. A jövőjét szorongással, aggódással és félelemmel telinek látja. Úgy érezheti, hogy cselekedetei tőle függetlenek. Mintha nem ő irányítaná azokat.

A serdülőkori krízisre utaló jelek:

- A társadalmi normák határait súroló viselkedésformák. Drasztikus esetben deviáns viselkedés és/vagy fiatalkorú bűnözés.
- A szabályok megszegése.
- Tanulásban és magatartásban jelentkező teljesítményromlás.
- Társadalmi gátlások elhatalmasodása (lázas).
- Kábítószerfogyasztás.
- Alkoholfogyasztás.
- Vegetatív és neurotikus tünetek.

A serdülőkori krízist többfelé osztják a szakemberek, ami alaposabb elemzést biztosított az interjú kérdések megalkotása során. Illetve a kérdéseket egyes krízis szakaszokhoz tudtam kötni, amik a kiértékelést és a problémával való megküzdés eszközének a megkeresését is könnyebbé tették.

Az identitás-krízis

Egy gyermek jellemének fejlődésében fontos szerepet játszik az, hogy szülei miként bántak vele. Milyen viselkedési, társadalmi, kulturális és erkölcsi normákat hozott a szüleitől, akik valamilyen társadalmi értékrendet akarva-akaratlanul átadtak. Számukra fontos nevelési eszmék mellett jelentős szerepet kap az egyén személyiség identitásának kialakulásában a genetikai és epigenetikai öröklött és szerzett tényezők. Az intézményi közösség, mint az óvoda, általános iskola, gimnázium, szakközépiskola és szakiskola együttes hatása jelentős mértékben formálja az egyén személyiségét. Amennyiben a fiatal az erkölcsi normáival, viselkedésével, személyiségével elfogadást és társakat talál környezetében, akkor maga a serdülőkori krízis megélése is sokkal enyhébb lesz számára, vagy ki sem alakul. (Pólya Tibor, 2007) Még ezzel szemben, ha nem talál támogatást, akkor akár nagyon negatív irányba is elsodródhat a krízisek nem megfelelő kezelése, megélése miatt. Például: ha egy gyermek nagyon szigorú és szélsőséges vallási keretek között nevelkedett, akkor könnyen előfordulhat, hogy az otthonról hozott neveltetési irányok miatt kiközösítik a társaik.

Szintén nagyon nehéz helyzetben vannak a speciális vagy hagyományos gyermekotthonban élők is. A sajátos nevelési igényű egyének fejlődése, fejlettségi szintje és világról alkotott képe jelentős mértékben eltérhet társaikétól. Ezt még tetőzi, ha az egyén nem hagyományos családi kereteken belül nevelkedett, hanem gyermekotthonban, ami szintén egy nagy törést eredményezhet személyiségfejlődésükben.

A pubertás aszkézis, serdülőkori hangulatzavarok és pszichoszexuális fejlődési problémák hátterében sok esetben serdülőkori identitás krízis áll. Ebben a korban esetleges kisebb kritika is érzékenyen érintheti a személyt. A pubertás-aszkézis egyik szélsőséges megjelenése az anorexia nervosa. A betegség kialakulása főként a serdülőkorú lányokra jellemző. A XXI. században a social media egyre erőteljesebb hatása miatt a betegség gyakoribbá vált.

Az autoritás-krízis

A serdülőkor legfontosabb szellemi feladata az egyén személyiségének formálódása, ebben az időszakban kezdi el az egyéni és a kritikai készségeit gyakorolni, amit főleg közvetlen környezete érzékkel. Ez a fejlődés velejárója és teljesen normális. A probléma akkor következik be, ha a fiatal életében a lázadás válik uralkodóvá, és ez az iskolai teljesítményének és magatartásának romlását eredményezi. Ez megnyilvánulhat impulzív viselkedésben, indulatkitörésben, ami a krízis aktív formája. Ennek ellenkező esete pedig, bizonytalanság, tétlenkedés, ami közönyösséget, nemtörődömséget tükrözhet. Ez a krízis passzív kiváltója. Szélsőséges esetekben ez a két forma a törvénnyel való ütközést eredményezheti.

3.5. Speciális gyermekotthon bemutatása

A szakdolgozatomban a Zita Speciális Gyermekotthonban (A dolgozatomban további részében ZSGyo-nak fogom rövidíteni) élő serdülők életútját fogom végig követni. Mivel a pszichopedagógia gyakorlat keretein belül ezt a speciális gyermekotthont látogattuk meg, így innen személyes tapasztalatokkal rendelkezem. A ZSGyo-ban olyan gyermekek nevelkednek, akik valamilyen speciális igénnyel rendelkeznek. A ZSGyo területére lépve egy tágas, szépen felújított gyermekotthon fogadott minket. A helyszínen lehetőség van sokrétű szabadidős tevékenység végzésére. A csoportunkkal betekintést kaptunk az intézmény több részébe is.

Elsőként egy közösségi teret láthattunk, ami étkezésre is alkalmas. Ezt követően az ott dolgozók irodája felé vettük az irányt, ahol olyan termek is voltak, amelyek a szakemberek által tartott foglalkozásoknak adnak otthont. Itt a gyermekek különböző csoportokba vannak beosztva. Mi a hallgatótársaimmal együtt, az alsó szinten lévő szobákat láthattuk, amik igazán tágasak és szép, modern bútorokkal felszereltek voltak.

Az intézmény működését meghatározó jogszabályok

Az intézmény alaptevékenységét több jogszabály is behatárolja. Mint például Magyarország alaptörvénye, 1991. LXIV. törvény, ami a gyermek jogairól szól, 1997. évi XXXI. törvény, amely a gyermekvédelemről és gyámügyi igazgatásról szól, 2003. évi. CXXV. törvény, az

egyenlő bánásmódról és esély egyenlőségről. A törvényi háttérbe a GYVB is fontos szerepet játszik, a kiskorú azonnali kiemelését kérvényezheti a családból, majd gondozásba helyezését.

A ZSGyo-ban dolgozó szakemberek „biblia”-ként kezelik az 1977-es gyermekvédelmi törvényt. E törvény célja a gyermekek jogainak és érdekeinek védelme. Amiben különösen nagy szerepe van az államnak, helyi önkormányzatoknak és más szervezeteknek. A törvény részletezi a gyermekek alapvető jogait, a védelem rendszerét és a gyermekvédelem alapvető szabályait. A helyi önkormányzatok, gyámhatóságok, bíróságok, rendőrség és más szervezetek a gyermek érdekét előtérbe helyezve járnak el. Az együttműködést ösztönzik a családdal, és támogatják a gyermek családban történő nevelkedését, a családba történő visszagondozását személyre szabott igényeknek megfelelően. A törvény kifejti, hogy az egyenlő bánásmód követelményét mindenkor be kell tartani. Az állam a gyermek védelmében tiszteletben tartja az önazonosságához való jogát.

Az intézmény dolgozói

Az intézményben kiemelkedően fontos a megfelelő szakemberek alkalmazása, hiszen itt olyan gyermekeket nevelnek, akik mentálisan erősen sérültek, és komoly agresszióval lépnek fel nevelőik ellen. Különösen nagy problémát jelent az egyre növekvő szer használat, ami miatt több növendék is függőségekkel küzd vagy küzdött. Azonban ezen gyermekek többsége kettős szükségletű, de Magyarországon csak egyetlen ilyen otthon van Bács megyében. Az ilyen otthonokba szükséges, egészségügyi ápoló is. A Zitában dolgozik pszichológus és fejlesztő tanár is nagyobb óraszámokban, illetve itt is megtalálhatóak a nevelők, az intézményvezető és a helyettese is.

A speciális igények mellett a kamaszkor különösen nehéz az otthonban élő gyermekek számára, hiszen nekik több nehézséggel is meg kell küzdeniük. Ebben van segítségükre a pszichológus, aki heti rendszerességgel ellenőrzi és figyel az itt élők mentális egészségére. Igyekszik a tanulók akadályokkal, krízisekkel való megküzdését fejleszteni, és új irányokat, stratégiákat mutatni a problémák megoldására.

A pszichológus mellett a gyermekek megfelelő fejlődéséhez hozzájárulnak még a nevelők, akik az erkölcsi nevelésen kívül még számos területen segítik az itt élő egyének fejlődését. Például:

- Állampolgári kötelességek.
- Felelősségvállalás másokért és önmagukért.
- Higiéniai szokások és napirend kialakítása.

- Kötelességtudat kialakítása.
- Megfelelő magatartásminták elsajátítása.

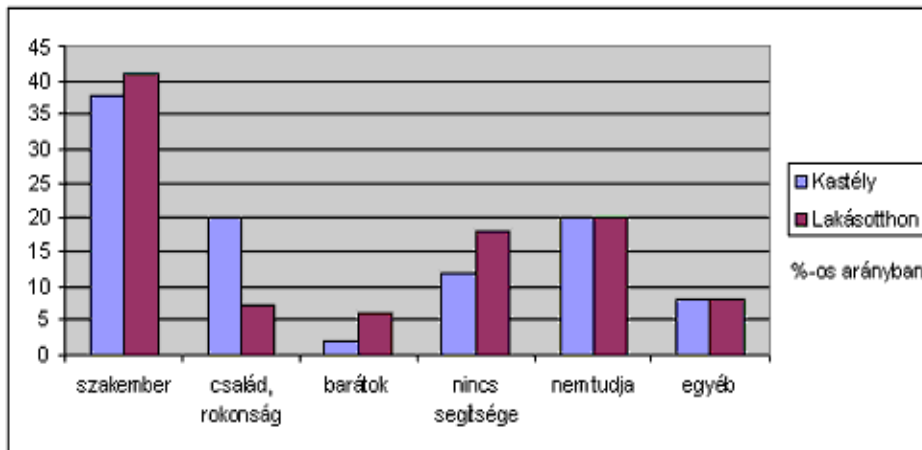
E komplex tényezők fejlesztése és elsajátítása nagyban lehetővé teszi a gyermekek serdülőkori krízisekkel való megküzdését. A család mint serdülőkori krízis kiváltója a speciális gyermekotthonban, lakásotthonban nevelkedőknél. A családnak jelentős szerepe van a serdülőkori folyamán. A sok ellentét és nézeteltérés ellenére egy támogató és motiváló közeget jelent a kamasz számára. Akinek ebben az érzékeny időszakban nagy szüksége van erre. Ugyanakkor a család negatív tényezőként is megjelenhet az egyén életében. Számos gyermeket ér valamilyen szülői abúzus az életútja során. Netán kiemelték őket a családjukból. A nevelőcsaládokban és gyermekotthonokban élő gyermekeknél megjelenik a „kevert emocionális zavar”. Ennek kialakulásában jelentős szerepe van a gyenge szocializációs folyamatoknak és a labilis családi háttérnek és problémáknak. (Veczkó 2007; Varga 2008; Gerhardt 2009). Ezen gyermekek negatív és gyenge önértékelését tovább fokozza a társadalom megbélyegzése. (Varga, 2008)

A gyermekek családból való kiemelése kisebb korban, általában a szülő(k) deviáns viselkedése miatt történik meg. Míg idősebb korban a kiemelést eredményezheti a serdülő deviáns viselkedési formái. (Rakó, 2008.) A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet több területen is szoros összefüggést mutat a kirekesztéssel, ami nagyon súlyos diszharmóniát képes okozni a serdülő gyermek személyiségfejlődésében. A szocializációs folyamat számos ponton „félrecsúszhat” már nagyon korai időszakban is, aminek jelentős kihatása lesz a későbbi érési szakaszokra. Ennek kiváltó oka, ha az egyén a környezetében látott deviáns viselkedési formákat sajátítja el. (Kósa, 2005) Illetve különböző genetikai, epigenetikai tényezők is befolyásolják azt, hogy az egyének hogyan élik meg a serdülőkori krízist.

Ezen gyermekek nagy része hazavágyik a családjához még abban az esetben is, ha a szülők bántalmazták vagy elhanyagolták őket. Mivel a gyermek(ek) nagyon erős kötődést mutat(nak) a szülei(k) felé. Hiszen, szeretne egy bensőséges köteléket kialakítani valakivel. Sajnos számukra a traumákat a családjuk nem segíti feldolgozni, sőt sok esetben tovább súlyosbíthatják azokat, amik feldolgozatlan állapotban nyomot hagyhatnak fejlődésükön (Hajduska 2008) Ráadásul az évek során sok esetben a szülők újra és újra cserben hagyják gyermekeiket. A családból kiemelt és intézményben elhelyezett serdülők között gyakoribbak egyes fejlődési

problémák, például a narcisztikus és borderline személyiségzavar (Budavári 2007). Ezekkel a betegségekkel a serdülőkori krízis kialakulása szinte borítékolható.

Ezen fiatalok számára a nem megfelelő családi háttér helyett más intézmények, gyermekotthonok, lakásotthonok nyújtanak megfelelő szocializációs színteret. Az itt dolgozók jelentős támogatást adnak nevelők, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus, a gyermekeknek különböző komplex fejlesztések és programok kapcsán. Igyekeznek megadni azt a háttérrel, amit a családnak kéne biztosítania, hogy személyiségük pozitív irányba fejlődjön.

1. ábra Kihez fordulhatnak segítségért a gyermekotthonban élők? (Kertész, 2009)

Az Eszterházy Károly Egyetem Nevelés hatékonyabban érvényesül a lakásotthonokban című kutatásában lévő grafikon megmutatja, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyermek kihez fordulhatnak segítségért. A kutatásban az intézményben élők válaszait értékelték ki (1. ábra). A kérdésre adott válaszok pedig segítségemre voltak a kiértékelés során, mivel hasonló kérdést én is építettem be a kérdésoromba.

3.6. A család mint serdülőkori krízis kiváltója a családban élő kamaszoknál.

A 21. században a „család” mint definíció nem elég pontos és tágas. Jelentősen igaz ez a tanulmányom elkészítése során, ahol előfordulnak: mozaik családok, elvált vagy gyermekét egyedül nevelő úgynevezett „szingli életformát folytató” szülők. Illetve vannak olyan serdülők is, akiket kiemelték családjukból és szüléiket időszakosan felmentették gyermekgondozási feladataik alól. Az előbb felsoroltakat összefoglaló néven változó családoknak nevezzük. Ezen sokféleség végett elmondható, hogy a családokban az elvárások is egymástól igen eltérők lehetnek. A szülők elvárásai az iskolai eredményességgel szemben sok esetben a korábbi

tapasztalatokhoz képest emelkedtek. (Hunyady és M. Nádasi, 2014) Amely konfliktust mutathat a szülő és a gyermek között lévő kapcsolatban, illetve erőteljes teljesítményszorongást idézhet elő.

A többi speciális gyermekotthonhoz, lakásotthonhoz hasonlóan a ZSGyo- ban élő gyermekek kapcsán is fontos megemlíteni a hospitalizáció jelenségét. Amely azt foglalja magában, hogy azon gyermekek, akiket az anyjuktól nagyon fiatalon elszakítottak és intézetekben nevelkedtek, fejlődésük jelentősen elmaradt azokétól, akik saját családjuk körében nőttek fel. Így az anya–gyermek kapcsolat vizsgálata a mai napig az egyik legjelentősebb vizsgálati szempont, ugyanakkor a későbbiekben arra is rájöttek, hogy érdemes a gyermekek környezetét is vizsgálni a fejlődésük során Ez azért jelentős, mivel a legtöbb otthonban élő, általam vizsgált gyermek negatív véleménnyel van az egyik vagy mindkét szülőjéről. Illetve a család érzékeny témaként jelenik meg. Ugyanakkor számos viselkedési formát eltanulnak tőlük. (például: A családom többsége börtönben van, és én is oda fogok kerülni). A speciális gyermekotthonban olyan fiatalok élnek, akik jelentős pszichés problémával küzdenek. A család mint egység, jelentős preventív szerepet tölt be a mentális megbetegedések során. Aminek alapja a családtagok közötti társas interakció, támogatás, amely a személy mentál higiénias funkciót erősíti. A krízisek szempontjából védő mechanizmusként üzemel. (Kopp–Kovács 2006; Kovács–Pikó 2007.) Tehát ebből következik, hogy az intézményben élő serdülőknek ez a védelmi vonal hiányos vagy nincs is, és mindezeket a nevelőknek kell kialakítaniuk.

A családban élő kamaszoknál a különböző szülői attitűdök alakíthatnak ki serdülőkori krízist. Az egyik formája a túlféltő, túlóvó szülői magatartásforma, a másik pedig az érzelmileg elhanyagoló. (Murányi–Kovács 1980). Emellett Vikár György (1980) egy harmadik szülői formát is megjelöl Az Ifjúkor című művében, Stierlin és Kent Ravencroft megfigyelései alapján. Ez a szülő ugyan elengedi gyermeke kezét, azonban rajta keresztül igyekszik megvalósítani álmait és céljait, amit ő nem tudott elérni. Ilyenkor nem figyel gyermeke vágyaira, és úgy gondolja az ő nézetei és terve a legjobbak, ami a gyermekkel történhet.

A kamaszkor beköszöntével megjelenik az egyén kritikai gondolkozása, véleménynyilvánítása, aminek sokszor a közvetlen környezete, főként szülei és testvérei az elszenvedők. Vekerdy Tamás (2005) által megfogalmazott nevelési módszerek, szülői hozzáállások hatékonysága a serdülőkorúaknál azért jelentős, mert a szülőknek, nevelőnek szánt kérdésekben ki tudtam térni azon szülői attitűdök vizsgálatára, amik befolyásolják a serdülők krízissel való megküzdését.

Az interjú során kitértem Vekerdy által említett pontokra, mint a kritizálás és annak kezelése, serdülői magatartás (szülőkkel, tanárokkal, kortársakkal szemben), kamaszkorral járó lélektani változások (befelé fordulás elmagányosodás), szülőktől való elválás (privátszféra, magánélet), szülői nevelés, segítség nyújtás.

- Vekerdy (2005) szerint ilyenkor ésszerű keretek között egy–egy kritizáló serdülőkori megjegyzésre a szülő poénos válasza pozitív lehet. Mivel a kamasz a legjobban a humort értékeli.
- A serdülők szemtelenek, és nem tudnak nem azok lenni. (Vekerdy, 2005) A kamaszok szüleiket, tanáraikat sokszor kifigurázzák. Erre a pedagógus és a szülők reagálhatnak negatívan, mint a fegyelmezés és kiabálás. Azonban, ha a serdülő által megjelenített karikatúra poénos és nem sértő, akkor akár pozitívan is lehet értékelni. Ez a kritikus gondolkodás olykor őket is megijeszti.
- A kamaszkor velejárója, hogy az egyén hirtelen elmagányosodik és egyedül érzi magát. Kevés közeli barátja lesz, akikkel egy kirekesztő klikket hozhatnak létre. Ezeket a csoportokat nem feltétlen kell „felrobbantani”, mivel a serdülő nem lesz jóban az egész osztállyal. A pedagógus azonban a klikkek kismérésével képes az osztály megfelelő működtetésére és a szervezési feladatok kiosztására. (Vekerdy, 2005)
- A serdülő magánéletét tiszteletben kell tartani, és nem szabad beleavatkozni. Ugyanakkor a szülő/nevelő feladata, hogy a serdülő megtanulja a megfelelő magatartási, viselkedési formákat. Mindezt úgy, hogy nagyon határozottan adja a kamasz tudtára. (Vekerdy, 2005)
- A XXI. század egyik fontos problémája a számítógépes, internetes nevelés. A serdülő és a szülő között talán ezen a területen jelenik meg legjobban a generációs szakadék. A nevelésnek ez egy olyan ága, amit a szülő is csak most tanul, mivel az ő idejében ezek az eszközök még nem jelentek meg. A szülők/nevelők feladata az, hogy a serdülő számára ezen eszközök használatára időkorlátot szabjon, korlátozza a nem megfelelő tartalmakhoz való hozzáférést. Vekerdy szerint fontos, hogy a serdülő számítástechnikai eszközökhöz jusson, és megtanulja azok használatát, hiszen a világ ebbe az irányba fejlődik. Ugyanakkor nem lenne szabad beengedni az erőszakos számítógépes játékokat a serdülő életébe. Amennyiben ezeket megtanítja a serdülőnek, később nem fog függőség kialakulni.

- Fontos, hogy a szülő ránevelje a gyermekét az olvasásra, lássa a gyermek azt, hogy az őt nevelő személy olvas. Ez később a serdülő számára nagy segítség lehet a krízisek feldolgozása során. (Vekerdy, 2005)

Dr. Máté Gábor és dr. Gordon Neufeld (2021) közös kutatásuk során a család és a serdülők kapcsolatában egy másik jelentős modernkori problémát emelnek ki, méghozzá azt, hogy a kamasz kortársai egyre jobban átveszik a szülők szerepét. Tehát tőlük tanulják el, mi a jó és a rossz, illetve vesznek át egyes viselkedési mintákat. Azonban ez aláássa a család mivoltát és felerősíti az iskolai erőszakot, kiközösítést, szuicid gondolatokat. A szülőknek ilyenkor felül kell emelkedni ezen, és átkell venni az útmutató szerepet, hogy a gyermek megfelelő viselkedési mintákat sajátítson el.

A serdülőkorban megélt krízis egy komplex összetett fogalom, melynek több fajtája ismert. Számos tényező együttes jelenléte válthatja ki. Ugyanakkor egyes egyéneknél nem fordul elő ez a krízis állapot a kamaszkor folyamán. A serdülőkor amellet, hogy egy nagyon törékeny időszak, az egyének számára számos más tényező is nehezítheti. A szakdolgozat folyamán a serdülőkori krízist családban és speciális gyermekotthonban élő serdülők életútjának végigkövetésével próbálom összehasonlítani. A méréshez személyes interjú lesz segítségemre. Ahol nem csak a serdülőket, de hozzátartozóikat (szülő, testvér, nevelő) is meg fogom kérdezni arról, hogyan látta külső szemmel az egyén életútját és ennek a korszaknak a megélését. Számára milyen volt egy serdülő nevelése és milyen eszközökkel segítette az egyes krízisek áthidalását.

4. ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA

4.1. Az interjú fajtájának kiválasztása és indoklása

A szakdolgozat kutatási kérdéseit egyrészt az interjúra adott válaszokkal, félig strukturált interjúkkal elemzem és tárom fel, másrészt esettanulmányok segítségével. A kutatásom egy részét személyesen készítettem el az interjúalanyokkal. Azonban egy szülőpárosnál online konzultációt kellett igénybe vennem, mivel a gyerekek között terjedő lepkéhimlő miatt a szülőknek otthon kellett maradni beteg gyermekükkel. Az egyik gyermeknél csak az anyukával tudtam felvenni az interjút, mivel elváltak és az apuka külföldön él, így itt a fejlesztő órákat tartó gyógypedagógussal is elkészítettem az interjút. Összesen hat serdülővel készítettem el az

interjút, 0 ebből háromhoz egy nevelő köthető. A másik három családban élő gyermekhez pedig összesen öt szülő és egy gyógypedagógus. A speciális gyermekotthonban a serdülőkkel foglalkozik még pszichológus és szociális munkás is. Az interjú elkészítése előtt a csoport nevelői és a gyerekekhez köthető személyek egyeztettek egymással a serdülőkről, így ennek keretében válaszolt a nevelő a kérdésekre, mivel a három gyermekotthonban nevelkedő fiúkra vonatkozó kérdésekben jelentős egyetértés volt.

A többi személlyel a ZSGyo-ban nem készítettem interjút, mivel az igazgató engedélye a nevelőkre terjedt ki, illetve a többi gyermekkel foglalkozó személyt titoktartási kötelezettség védi mint például a pszichológust is (pszichológus a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényben foglaltak szerint jár el) Mindemellett a gyermekekről a legtöbb információja a nevelőnek van, akik kapcsolatban állnak az adott személyekkel. Így egy átfogó interjút tudtam velük készíteni több szempontot is figyelembe véve.

A vizsgált személyeknek feltett kérdéseimet előre megírtam, aminek az elkészítése során végig szem előtt tartottam, hogy kinek szánom. Így a szülőkhöz, nevelőkhöz szánt kérdések stílusa és tartalma valamennyire eltér a serdülőknek szántétól. Az interjú során törekedtem a tárgyilagosságra, ugyanakkor igyekeztem a biztonságos légkört megteremteni. A kutatás során egyetlen esetet a serdülőkori krízist vizsgáltam, azonban annak minden aspektusával, egyediségével.

A kutatásom egyik fő eszköze a félig strukturált interjú volt. Aminek a lényege az, hogy egyesíti a strukturált és strukturálatlan interjúkat, szempontjait. Első lépésként előre elkészített vázlatot írtam a beszélgetés megteremtésére, bevezetésére, ezzel is ügyelve a beszélgetés irányítására. Majd kérdéseket tettem fel az interjúm alanyainak. Ez a módszer megengedi azt, hogy a kérdések sorrendje ne legyen kötött, ami főként a serdülőknél jelentős előny, mivel hamar közömbössé, unottá tudnak válni. Emellett azért választottam még ezt az interjúfajtát, mert ez lehetővé tette számomra, hogy mélyebben feltárjam a résztvevők tapasztalatait, felfogását, perspektíváit és véleményét. A félig strukturált interjú egy kvalitatív módszer, ami egy adott probléma megértését teszi lehetővé. Ez a kutatási fajta a minőségi és nem a mennyiségi kérdésekre keresi a választ. Azonban a kvalitatív módszerrel egy szubjektív (ez az egyén gondolkozásmódja, attitűdje, tapasztalatai) eredményt kapunk. Ugyanakkor ezzel a kutatási fajttal olyan hipotéziseket alkothatunk, amelyeket egy későbbi kvantitatív kutatás keretein belül validálhatunk. A kutatómódszertan tekintetében Szokolszky Ágnes (2020) iránymutatásait és terminológiáját vettem figyelembe.

Összegezve az eddigieket a dolgozatomban a speciális gyermekotthonban és a családban nevelkedők serdülőkori krízisét vizsgálom a fiúk és hozzátartozóik körében félig strukturált interjúval és esettanulmánnyal. A célom az, hogy az előbb említett két különböző nevelési helyszínen serdülőinek kríziseit és annak feldolgozását, illetve az azt segítő eszközöket, személyeket vizsgáljam és hasonlítsam össze.

A kérdésekre adott válaszoknál külön bontottam a családban és a speciális gyermekotthonban nevelkedők válaszait, majd pedig összesítem őket, hasonló módon elkészítve a szülők és a nevelő kérdőívét is. Az eldöntendő kérdések során a módusz értéket, azaz a leggyakrabban előforduló elemet vizsgáltam. A kapott eredményeket pedig az Excel felületén elemeztem és a PowerPoint segítségével foglaltam össze. A dolgozatomat pedig a Word szerkesztőfelületén írtam meg.

4.2 Az esettanulmány

Az esettanulmányt mint kutatási módszert főként a társadalomtudomány alkalmazza, amely során egy már megtörtént eseményt, jelenséget vizsgálnak. A dolgozatomban ez a serdülőkori krízis.

Az esettanulmány fontos lényegi vonásai közé tartozik a komplexitás, tehát a vizsgált esetet a maga teljességében mutatom be. Figyeltem arra, hogy az eset különböző részei között összefüggéseket, oksági kapcsolatokat vonjak le. A másik jelentős vonása az ilyen típusú tanulmányoknak a kontextualitás. Az esetet nem csak önmagában vizsgálom a sajátos jellemzőivel, hanem a környezetével összefüggésben. Ezzel a módszerrel igyekeztem feltárni a környezeti tényezők (szülő, nevelő) befolyásoló hatását. Az esettanulmány készítése során fontos tényező volt, hogy sok lehetséges esetből kiválasszam azt az egyet, ami köré fogom építeni az egész kutatásom. Mivel ezzel a kutatási módszerrel nem azt tűzöm ki célul, hogy az eredményt általánosítsam és számszerűsítsem.

A kutatásom egyfelől az extrém esetek közé tartozik, mivel olyan egyéneket vizsgáltam, akik az átlagtól eltérnek, például a speciális gyermekotthonban élők, ezért a társaikhoz képest „szélsőértékeket” mutathatnak. Ugyanakkor az átlagos eseteket is vizsgáltam (családban élő serdülők). Így ők lesznek az extrém értékeket mutató egyének kontroll csoportja.

A kutatásom során megjelent az interjú, amelyet egy önálló módszerként tartanak számon. Ezt főként a serdülőknél alkalmaztam, mivel egy ilyen felvétel során sokkal jobban megnyílnak és feloldódnak. Ennek figyelembevételével az interjúm „puha” volt, ami azt jelenti, hogy egy bizalmas, de semmiképpen sem bizalmaskodó interjút készítettem el. A beszélgetés során többször is visszacsatoltam az első kérdésekhez vagy a krízis fajtájához. A tanulók azt kérték, hogy hangfelvételt ne készítsek, illetve az egyik közülük kérte, hogy a feltett kérdéseimre hadd válaszoljon írásban, mivel a szóban történő megnyilvánulással problémái vannak.

Az esettanulmány során az alábbi következtetéseket vontam le a két csoport serdülői között. A családban nevelkedő gyermekek sokkal magabiztosabbak és nyitottabbak voltak, mint a gyermekotthonban élők, illetve választékosabban és tisztábban kommunikáltak. Úgy gondolom, ez azért lehet, mivel a gyermekek, akik családban nevelkedtek, színesebb és sokrétűbb kommunikációt tanultak, mint a másik csoportba tartozó társaik. Ugyanakkor mindegyik interjú felvétele során meg kellett kérnem a vizsgálati alanyokat, hogy igyekezzenek egész mondatokkal válaszolni a kérdéseimre. A krízissel kapcsolatos három kérdésblokkban kevés eltérés volt a fiúk válaszai között. A jelentős különbség sokkal inkább a megküzdési formákban rejlik. A családban élő tanulók krízisre adott válaszreakciója egy sokkal egészségesebb megküzdési stratégiát követ, mint a ZSGyo-ban élőké, illetve az itt élők között sokkal gyakoribb a deviáns viselkedésformák megjelenése, mint például a szökés, lopás, szerhasználat. Ezek is mind arra világítanak rá, hogy az itt élő serdülőknél hiányos ismereteik vannak a megküzdésben használatos normakövető eszközökről. Ugyanakkor számos szakember segíti őket a krízisek megoldásában és a megfelelő megoldási módok megkeresésében. A szakembereknek nem csak a speciális gyermekotthonban élőknel van jelentős szerepe, hanem a családban élő serdülőknél is. A közoktatási intézményben töltött kéthetes gyakorlatom során számos alkalommal volt lehetőségem megfigyelni a tanulók és a gyógypedagógus közötti kapcsolatot, amely során a serdülők többször is fordultak hozzá tanácsért. Illetve az interjú során fényderült arra is, hogy a serdülők magánélethez köthető tanácsokat is kérnek a pedagógustól. Úgy gondolom, ez azért lehetséges, mert ezeken az órákon egy kis létszámú csoport vesz részt, és sokkal kötetlenebb az óra, illetve teret enged az egyén személyiségének kibontakozására.

Összefoglalóan a serdülőkori krízist teljes egészében vizsgáltam. Amely során egy extrém értékeket mutató csoportot hasonlítottam össze a kontroll csoporttal, akiket a családban élő

serdülők alkottak. A kutatás során az esetem a serdülőkori krízis volt, és ehhez gyűjtöttem interjúalanyokat. Az esetet nem csak a serdülőkori krízist éppen megélők szemszögéből vizsgáltam, hanem a hozzájuk közel álló, őket jól ismerő környezetüket is. Amely során azt a következtetést vontam le, hogy a kamaszokat körülvevő hozzájuk legközelebb álló személy/személyek hozzáállása, viselkedése nagymértékben befolyásolja a serdülők krízisre adott reakcióját.

5. A KUTATÁS

5.1. Félig strukturált interjú

A szakirodalmaknak megfelelően építettem fel és strukturáltam a kérdéssort. Az első kérdésblokkban találhatóak a bevezető, bemelegítő kérdések (*lásd mellékletek 10.1*)

Ezzel igyekeztem rávezetni a serdülőket arra, milyen kérdéseket fognak kapni, hogy teljesértékű kerek mondatokban válaszoljanak.

A félig strukturált interjút anonim módon vettem fel. Három jelentős oka volt annak, hogy emellett döntöttem.

- Az interjú alanyok neve nem meghatározó a kérdések során.
- Személyesen vettem fel a válaszokat, így elkerültem annak lehetőségét, hogy valaki név nélkül valótlan hamis állításokkal megmászta a teszt eredményét.
- A speciális gyermekotthonban élő egyéneknél anonim interjún való részvételt engedélyezhet a vezetőség. Azonban, ha mind ezt névvel készítem el, akkor azt bonyolult jogi úton kellett volna engedélyeznie a gyámnak, és ez jelentősen megnövelte volna a kutatás idejét.

A kérdéseket előre megírtam, ezzel is elősegítve az irányított beszélgetést. A személyes kérdések után bevezetem a krízist az interjú alanyok számára. Tehát tisztáztuk a fogalmak jelentését, és elmondtam nekik, hogy mihez köthető kérdéseket fognak kapni. Majd a krízishez kapcsolódó általános kérdéseket tettem fel az interjúalanyoknak. (*lásd mellékletek 10.2*) A kérdések során a változásokról, negatív érzelmekről és ezen gondolatok eltereléséről volt szó.

Ezt követte az identitás krízishez köthető kérdéssor, ami az individualizációhoz, a személyiség egyedi fejlődéséhez kapcsolódik. Ide tartozik a pályaválasztás, továbbtanulás, interperszonális (társas) kapcsolatok, mint a család, osztály és a közösség, amelyben a mindennapjainkat töltjük. Ebből is következtethetünk arra, hogy a minket körülvevő személyeknek jelentős szerepe van abban, hogy reagálunk a krízishelyzetekre. Mindezeket figyelembe véve döntöttünk úgy a témavezetőmmel, hogy a gyermekek mellett a velük kapcsolatban lévő, nekik irányt mutató személyekkel is veszünk fel interjút. A kérdésekben a serdülő közösségről és az abban élő személyekről volt szó. *(lásd mellékletek 10.3)*

A második kérdésblokk az autoritás – krízishez kapcsolódik, ami a tekintélyelv, normák, bevett szokások és hagyományok elleni túlzott lázadásról szól. Ebben az időszakban a kamaszokban szerzett kritikai készséget gyakorolja az egyén. A kérdések során arra voltam kíváncsi, hogy a serdülők mely módokon, milyen gyakran, hol és kinek a hatására gyakorolják kritikai készségüket. Ugyanis, ha az állandó lázadás egyeduralkodó lesz a kamasz életében, akkor az könnyen vezethet oda, hogy megzavarja a közösségbe való beilleszkedését, tanulásának eredményességét. Mindezek együttesen oda vezethetnek, hogy a jövője veszélybe kerül. Még súlyosabb ez a tényező akkor, ha a gyermek alapvetően hátrányból indul kortársaihoz képest (SNI, BTMN, HH, HHH). *(lásd mellékletek 10.4)*

A harmadik részben a megküzdéshez köthető kérdések szerepeltek. Itt a serdülőknek arra kellett választ adniuk, hogy milyen módokat és megküzdési fajtákat ismernek a krízis helyzetek kezelésre és leküzdésére. Illetve, hogy kik azok a személyek, akikhez ilyen esetben tud fordulni. *(lásd melléklet 10.5)*

Ezt követően a válaszokat többször is újra olvastam, majd pedig táblázatba írtam, és ennek segítségével kiértékeltem. Az így kapott értékekből grafikonokat készítettem az átláthatóság végett.

Mint már fentebb említettem, az elsődleges interjúalanyok mellé egy kiegészítő kérdéssort is készítettem a szülőknek, nevelőnek. Ez azért fontos, mert így kaptam teljes képet az identitás krízisről, illetve objektívebb eredményt érhetek el azzal, ha nem csak a kamaszok, de az őket nevelőkkel is interjút veszek fel.

A szülők, nevelőnek szánt kérdéssorban a serdülőkre vonatkozó kérdések vannak, amelyek kiegészítik a kamaszoknak szánt interjú kérdéseit ezzel is egy átfogóbb képet kapva a krízisről. Több szemszögből látva a fiatalok élet útját.

Kérdések a szülőkhöz nevelőkhöz. *(lásd 10.14 melléklet)*

5.2. A kutatás kérdései

A kutatásom során a serdülőkori krízist elemeztem különböző krízis fajtákon keresztül, illetve a velük szembeni megküzdési módokat tártam fel. A tanulmányomban mindezeket a tényezőket, két eltérő csoport között vizsgáltam. Dolgozatomban az alábbi kérdésekre keresem a válaszokat.

Hogyan élik meg a serdülők az identitás krízist? Hogyan látja ezt a környezetük?

Milyen formában van jelen a serdülők életében az autoritás krízis? Mit gondolnak erről a szüleik, nevelőik, tanáraik?

Milyen megküzdési eszközöket ismernek a serdülők? Kihez tudnak segítségért fordulni?

Milyen különbségek vannak a két csoport megküzdési formáiban?

5.3. A kutatás adatai, részletei, körülményei, ideje

A szakmai gyakorlat során megismert gyakorlati helyszínek közül két helyet jelöltem ki a kutatás elvégzésére. Így elsőként az intézményben lévő illetékes személlyel vettem fel a kapcsolatot, és kértem engedélyt az interjú elkészítésére.

Az egyik a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakkollégium, ahol a családban élő interjú alanyok tanulnak. Fontosnak tartom kiemelni, hogy ezen tanulók integrált oktatásban részesülnek, és mindegyikük jár fejlesztő órára, mivel sajátos nevelési igényűek így gyógypedagógiai szakterülethez tartoznak. E tanulókból kettőnek már korábban is tartottam felzárkóztatót, tehát felszínesen ismertem őket és az órán nyújtott magatartásukat.

A tanulók mind SNI-sek így heti több órában kapnak fejlesztést. A serdülők között van kevert képességzavarú, akinél diszlexia (BNO F8100), diszgráfia (BNOF8110) is fennáll. Illetve van viselkedészavarral küzdő ADHD-s is a csoportban (F90.0), akinek szintén diszgráfiája van (BNOF8110) és egy tanuló aki diszkalkuliával él (F8120). A serdülők közül mindenkinek rendezett családi háttere van, illetve közülük egy pszichológushoz is jár.

A vizsgálatban résztvevők másik csoportját a családjukból valamilyen oknál fogva kiemelt és a ZSGyo-ban elhelyezett vizsgálati alanyok alkotják. Bár a dokumentumok titkosítottak, annyit megtudhattam, hogy az alanyok közül kettő fiú halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és egynek bipoláris affektív zavara van (F3130). A serdülők egyikének sincsen diszes tünete. Mindkettő intézményben történő interjúztatás során igyekeztem a nyugodt légkör kialakítására. A Csokonai-ban az interjúkat a könyvtárban vettem fel, ahol csak én és az adott tanuló voltunk. Rajtunk kívül senki más nem tartózkodott a helyszínen, hogy ne befolyásolja a kérdésekre való

válaszadást. A munka megkezdése előtt igyekeztem a tanulókkal beszélgetni és egy bizalmas, de nem bizalmaskodó légkört kialakítani.

A Zita Speciális Gyermekotthonban az interjúztatás a nevelői szobában történt, ahol mindig csak a nevelő és egy adott tanuló tartózkodott. Az itt történő vizsgálat valamivel komplikáltabb volt, mint az előző, mivel itt olyan serdülőket vizsgáltam, akiknek speciális igényeik vannak. Ebből adódóan monotonitástűrésük számos más rész-képesség terület mellett eltér az átlagtól, ezért az interjút igyekeztem izgalmasabbá tenni számukra, azzal, hogy az érdeklődési körükre, terveikre minden egyes kérdés során kitérjünk, illetve ők is tehettek fel nekem kérdéseket. Úgy gondolom ezzel nem csak azt segítettem elő, hogy ne unják el magukat, hanem bizalmasabb légkört is teremtettem. A nevelő a bent élőket felkészítette arra, hogy a kérdések milyen témákkal lesznek kapcsolatosak. Erre azért volt szükség, mert van olyan gyermekotthonban élő személy, akit érzékenyen érintenek a családdal kapcsolatos kérdések. Ilyenkor ezeken a kérdéseken igyekeztem gyorsan átérni, és azokra a pontokra koncentrálni, amit a serdülő szívesen elmondott a családjáról.

Az intézményben lakó interjú alanyok mind Somogy vármegyében élnek. Ezzel igyekeztem egy adott lokációra leszűkíteni az kutatást a pontosabb eredmény érdekében. Az interjút összesen 12 emberrel vettem fel.

- Hat serdülő, akik mind fiúk és 15–16-17 évesek. (3 családban és 3 speciális gyermekotthonban nevelkedő)
- Nevelők, akik összesített válaszokat adott, amit előre egyeztetett a pszichológussal, csoporthoz tartozó többi nevelővel.
- Szociális munkás
- Kettő szülő pár (4).
- Egy gyermekét egyedül nevelő édesanya.
- Gyógypedagógus

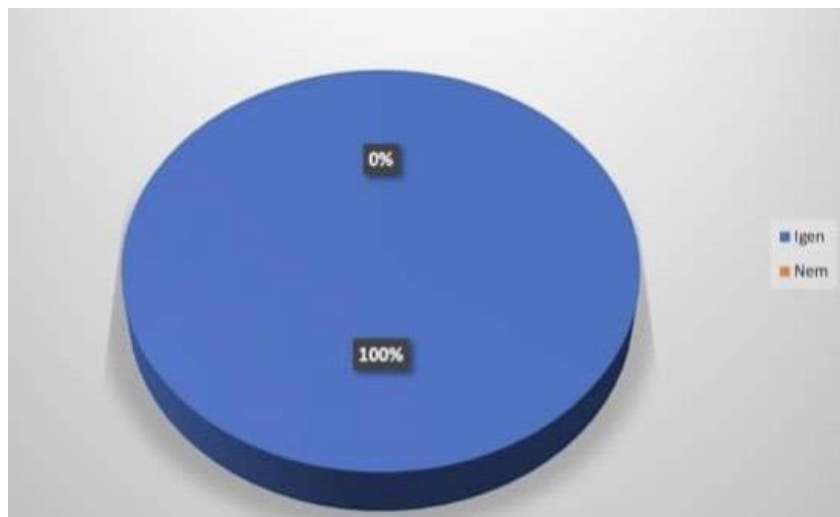
5.4. Kérdőív a szülőknek, nevelőknek

A hozzátartozók számára készült kérdéssor megfogalmazásban és stílusban is jelentősen eltért a serdülőkétől. Az itt feltett kérdések egy kiegészítést, összefoglalást adtak a kamaszokkal készített félig strukturált interjúknak. A szülők a kérdéssort előre megkapták és átbeszélték, az interjún azonban csak az anyukák vettek részt. Kettőt közülük online kerestem meg, és ott vettük fel a kérdéseket. Egy anyukával pedig személyesen a könyvtárban találkoztam.

A ZSGyo-on dolgozói is előre megkapták a kérdéssort, ez azért volt fontos, mert voltak olyan interjúalanyok a gyerekek között, akiknek egyes kérdésblokkok érzékeny témának számítanak. Így őket a nevelő előre felkészítette, hogy ne érezzék magukat kellemetlenül.

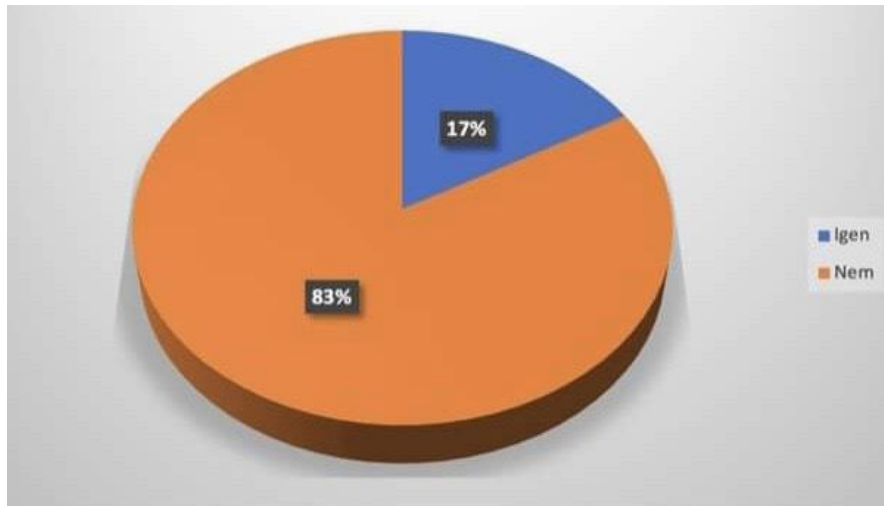
A családban élő gyermekek mindegyike SNI-s, ezért velük külön gyógypedagógus foglalkozik. Mivel őt már előzetesen megismertem a gyakorlataim során, ezért neki elektronikusan küldtem el a kérdéssort.

A kutatás legutolsó részében a szülőkkel és a nevelővel készítettem interjút, ez egy kiegészítése volt a serdülőknek feltettekhez. Itt hasonló kérdések szerepelnek, mint a később elemzésre kerülő interjúkban, de azokat összesítve, egy táblázat formájában fogom kiértékelni (*lásd 10.14 melléklet*). Ezek az interjúk segítenek pontosítani a kutatást, mivel így nem csak a serdülők, de a környezetük szemszögéből is betekintést kapunk a krízishelyzeteikbe és megoldásukba. Az eldöntendő kérdéseket szeretném grafikon segítségével ábrázolni, ezzel is részletesebb képet kapva a két csoport közötti különbségekből és hasonlóságokból.

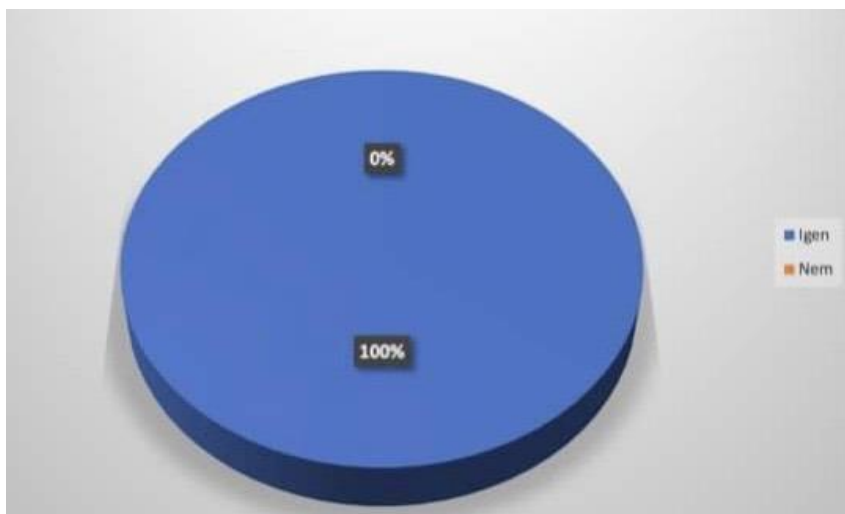
2. ábra Tapasztalt változást a gyermekben mikor serdülőkorba lépett? (Forrás: saját munka)

A kérdések során először a gyermekek serdülőkorba lépésével kapcsolatos változásokra kérdeztem rá. Itt a válaszadók 100 % (2. ábra) látott valamilyen jellegű változást, amit a táblázat során bővebben is kifejtet (lásd 10.14 melléklet). A két csoportba tartozó gondviselők válaszai között ebben a részben nincs, vagy csak nagyon minimális eltéréseket tapasztaltam, ugyanis a serdülőkori változások mindenkit egyaránt sújtanak.

3. ábra Változott-e a kapcsolat rendszere a serdülőnek. (forrás: saját munka)

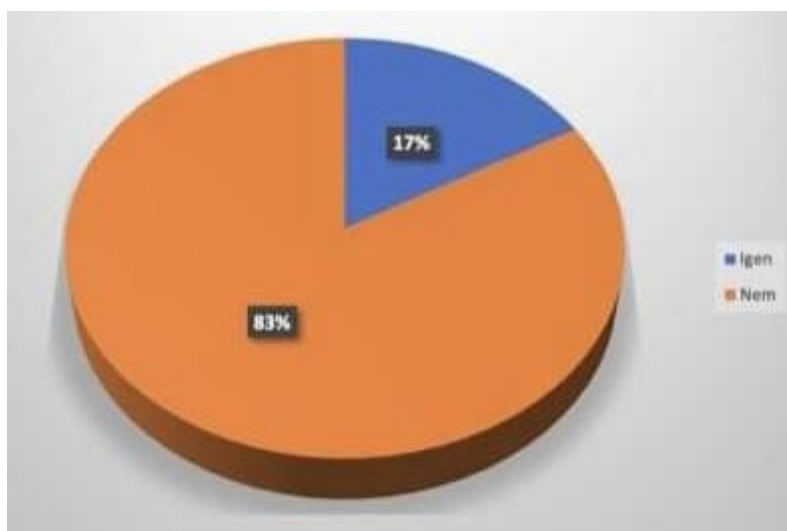
Ezt követően a serdülők kapcsolati rendszerében történő változásokra kérdeztem rá. Itt kettő tanuló kivételével nincs változás (3.ábra). Többieknél is abban van, hogy nyitottabbak lettek kortársaik felé, ami a szülőkről való leválás eredményeképpen jöhetett létre. A gondviselők egyöntetű válaszokat adtak, a két csoport között nem volt eltérés, és a válaszok vegyesek voltak a csoportokon belül is, de lényegi részükben megegyeztek.

4. ábra Gyakran szokta a régi tapasztalatokhoz képest a serdülőt szomorúnak, dühösnek, csalódottnak, tehetetlennek vagy kétségbeesettnek látni? (Forrás: saját munka)

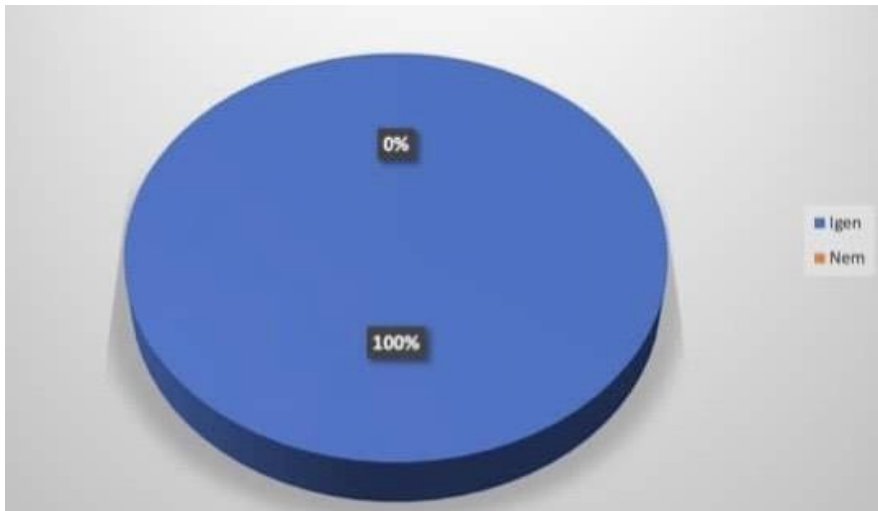
Ezután a negatív érzelmekre vonatkozó kérdések következtek. A kifejtendő kérdésekre a választ a táblázatban szemléltetem (lásd 10.14 melléklet). A válaszadók 100% (4.ábra) látott negatív érzelmeket (szomorúság, düh, csalódottság, kétségbeesés, tehetetlenség) a serdülőkön. Ez abból

adódhat, hogy ez a korszak rengeteg hormonális változással jár, ami érzelmileg labilisabbá teheti az egyént, aki érzékenyebben élhet meg bizonyos szituációkat. Ez egy fontos kiegészítő kérdése annak, hogy „Hogyan látják a krízist a szülők és a nevelők?” A különböző életutak miatt a serdülőkön egy-egy negatív időszak teljesen más formákban nyilvánulhat meg. A szülők kevésbé látták a végleteket gyermekeiken még a nevelők kifejezetten a végletekbe menő viselkedésről beszéltek. Mint például az impulzív viselkedés, dühkitörés, szerhasználat, bútorrongálás. Még a családban élők szülei a tipikus kamaszlázadást vélték felfedezni, mint az ajtócsapkodás, feleselés, de semmiképpen sem önkárosító szokást.

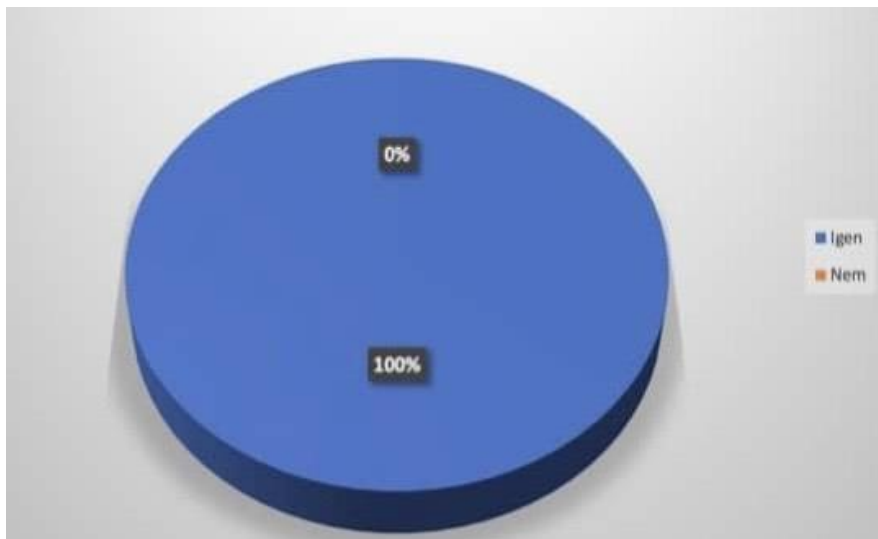

5. ábra Szokott-e arra panaszkodni a serdülő, hogy kiközösítik?
(Forrás saját munka)

A gondviselőknek ezt követően arra vonatkozó kérdéseket tettem fel, hogy szokta-e a tanuló kiközösítve érezni magát vagy ki szokott-e lógni a közegéből, az erre adott bővebb válaszokat a táblázatban részletesen szemléltetem (lásd 10.14 melléklet.). A válaszok vegyesek voltak, ugyanakkor nem a két csoport között volt eltérés, hanem azon belül. Mivel az egyik tanuló évet ismételt ezért úgy érzi, kilóg, a többiek nem értik meg őt (5.ábra). Azonban magába az iskolai közegbe minden családban nevelkedő serdülő be tudott illeszkedni.

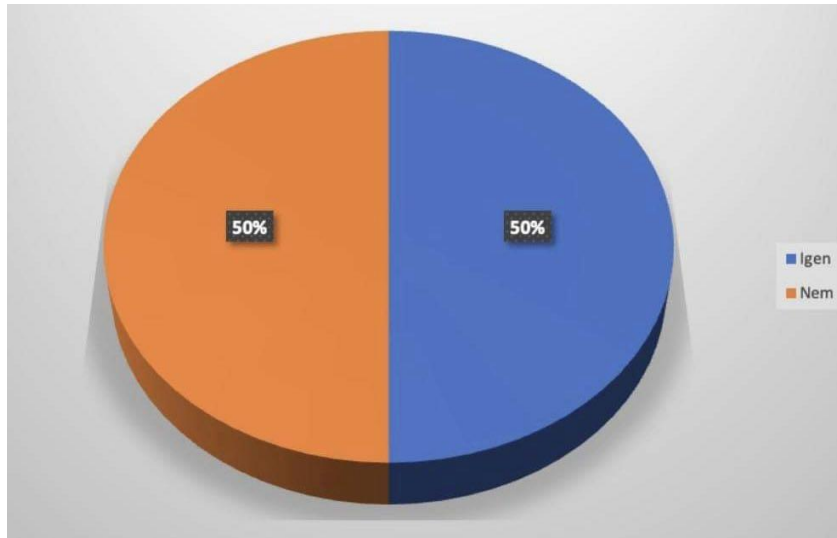

6. ábra Szokta-e a serdülő önt kritizálni? (Forrás saját munka)

7. ábra Szokott-e másokra kritikus megjegyzést tenni, amiket önnek is elmond vagy esetleg ön előtt mondja? (Forrás saját munka)

A következő blokkban azt kérdeztem meg, hogy a serdülők szoktak-e másokra megjegyzéseket tenni, illetve szokták-e nevelőiket, szüleiket kritizálni. A válaszadók mindkét kérdésre egyöntetű igennel válaszoltak (6.ábra, 7.ábra). Ez várható eredmény volt, mivel a kritikai készség serdülőkorban jön létre és szilárdul meg. A jelentőség a beszélások milyenségében és mennyiségében van, amit a táblázatban (lásd 10.14 melléklet) mutatok be.

8. ábra Láta annak jelét, hogy a serdülő nem tudott a hagyományos módon "megküzdeni" a problémáival és valamilyen egészséget károsító cselekvéshez fordult? (Forrás saját munka)

Az egyik legjelentősebb különbséget mutató kérdés az volt, hogy látta-e azt a nevelő/szülő, hogy a serdülő nem tudott megfelelően megküzdeni az őt érintő problémákkal és valamilyen káros szenvedélyhez fordult? A családban élő gyermekek szülei a kérdésre nemmel válaszoltak, mivel ők semmit nem vettek észre, ami erre utalna (8.ábra). Azonban a ZSGyo-ban élő serdülők nevelője mindenkinél látott már ilyen megküzdési módot. Mivel az itt élő egyének otthonról nem tanultak el megfelelő megküzdési módokat, ezért nekik más utakon keresztül kellett enyhíteniük a problémáik által létrejövő negatív érzéseket. Így sokuk droghoz, cigarettához vagy alkoholhoz fordult.

A szülőkhöz és nevelőkhöz további kifejtős kérdéseim is voltak, amik a krízis különböző fajtáihoz tartoztak. Ezt táblázat formájában fejtem ki. (lásd 10.14 melléklet)

5.5. Az eredmények feldolgozása

Az eredmények feldolgozását több tényező befolyásolta. Az első jelentős ok az volt, hogy az interjúalanyaim nem preferálták a hangfelvétel készítését, így a válaszokat írnom kellett, ami megnövelte az egyes interjúk idejét.

A családban nevelkedő interjúalanyok közül egy írásban szeretett volna válaszolni. Így az általam feltett kérdésekre a választ papírra írta, majd a teszt végeztével közösen átbeszéltük. A dolgomat nehezítette az is, hogy a tanuló írásának a külalakja igen rendezetlen volt, tehát a válaszokat azonnal le kellett gépelnem, hogy a későbbiekben fel tudjam használni. A másik két tanulóval külön-külön vettem fel a kérdéseket szóban, amit folyamatosan jegyzeteltem, ehhez hasonlóan történt az interjúztatás a Zitában is.

A szülők a kérdéssort előre megkapták és átbeszélték, az interjúban azonban csak az anyukák vettek részt. Kettőt közülük online kerestem meg, és ott vettük fel a kérdéseket. Egy anyukával pedig személyesen a könyvtárban találkoztam.

Az interjúk kiértékelése során először a serdülőket bontottam ketté. Az egyik volt a családban, a másik pedig a speciális gyermekotthonban nevelkedő serdülők csoportja. Ezt követően megfigyeltem a válaszok közti különbségeket és hasonlóságokat. Majd az eldöntendő kérdésekre adott válaszok eredményéből grafikont készítettem.

Ezt követte a nevelő és a szülők válaszainak kiértékelése, majd a fenti módokhoz hasonlóan az összehasonlítás és különbségek levonása. Az egyes eredményeket összehasonlítottam a serdülőkével.

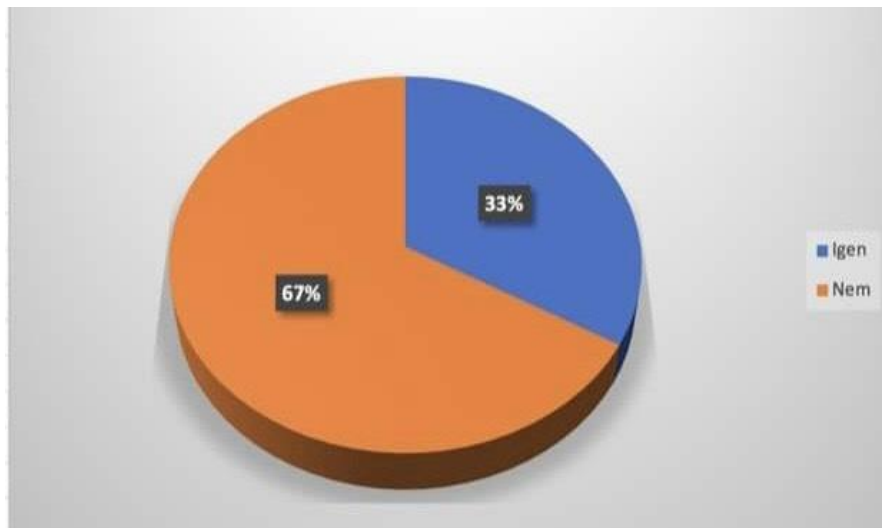
Az első kérdésblokkhoz a személyes kérdések tartoznak, ezeket táblázat formájában mutatom be.

Személyes kérdések.

Az 1. táblázat alapján, ami a 10.7 mellékletben található, láthatjuk, hogy a vizsgálati alanyok a serdülőkor különböző szakaszán tartanak, mivel más-más életkorúak. A családban nevelkedő tanulók mind hagyományos keretek között tanulnak a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakkollégiumában. Még a speciális otthonban élők mind magántanulók különböző intézményekben. Mindkét vizsgálati csoportba tartozóknak egy kamasz kivételével, van elképzelésük a jövőről. A speciális gyermekotthonban élők közül ketten tervezik folytatni tanulmányaikat (szakiskolába vagy szakközépiskolába), még közülük egy egyáltalán nem szeretné. Ezzel szemben a másik csoportban mindenki szeretné folytatni a

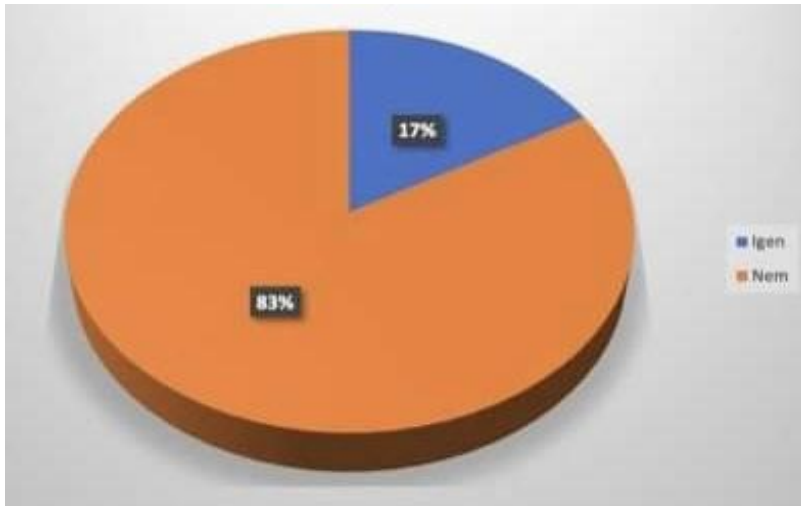
tanulmányait, de egy közülük még nem tudja, hogy hol, illetve egy gimnáziumban, egy pedig szakiskolában. Azonban az elmondható, hogy mindkét csoportban a műszaki és a vendéglátáshoz tartozó szakmák a népszerűek. Ez az eredmény úgy gondolom, annak köszönhető, hogy a felmérésben fiúk vettek részt.

A vizsgálati alanyok közül mindenkinek van terve a jövőjét illetően. Azonban a céljaik között a szakmatanulás, munkavállalás, jogosítványszerzés szerepel, míg a felsőoktatásban tanulás nem jelenik meg közöttük. Ezek alapján úgy gondolom, hogy minimális különbségek fedezhetők fel a két csoport között, mint például az oktatásban való részvételük, hogy személyes részvétellel vagy magánkeretek között történik. Ez azért jelentős mivel a ZSGyo-ba élő serdülők nehezen tűrik a monotonitást, így nem tudnának figyelni megfelelően a tanórák során, és társaikat is zavarnák.

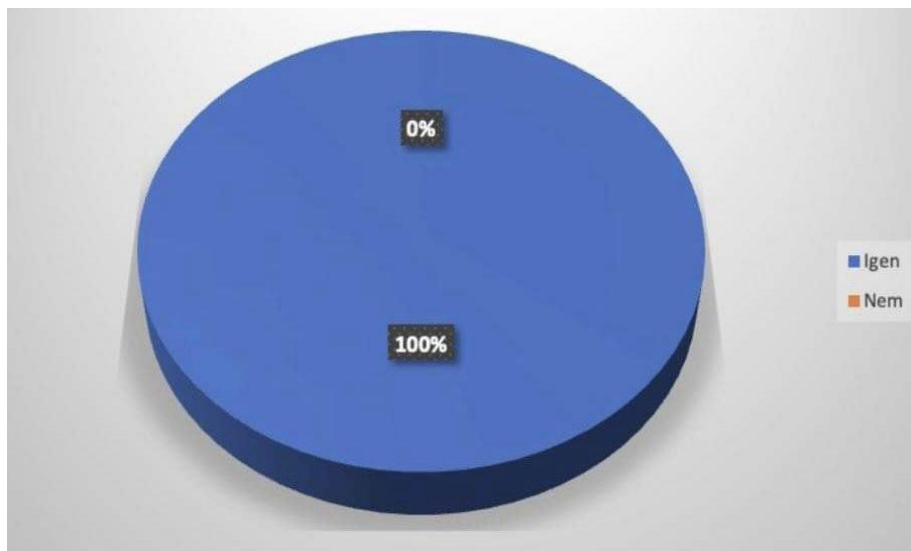
9. ábra Észleltél magadon változást a kamaszkor beköszöntével? (forrás: saját munka)

A következő kérdések a serdülőket érintő kríziseket hivatott felmérni, illetve az ezzel való megküzdésük módját és eszközeiket. Az első blokkban a kríziseket vezetem be néhány bemelegítő kérdéssel. A diagramon látható, (9.ábra) hogy a tanulók közül csak ketten vettek észre változást magukon a kamaszkor eljöttével. Ők mindketten családban élnek. Az egyik serdülő életében az változott, hogy jelentősen megnőtt az alvásigénye, míg a másiknak az érdeklődési köre lett más.

10. ábra megváltozott-e társaiddal, tanáraiddal a kapcsolatod? (forrás: saját munka)

A következő kérdés ahhoz kapcsolódott, hogy a kamaszoknak megváltozott-e a tanáraikkal, társaikkal való kapcsolatuk, és ha igen, akkor ez miben nyilvánult meg. A felmérés résztvevői között összesen egy mondta azt, hogy érzett változást a kapcsolataiban, de ő nem a tanárainál, hanem a társainál tapasztalta ezt meg (10.ábra). A serdülőkor beköszöntével jobban elkezdett kijönni velük, ez azért lehet, mert a társai idősebbek nála a gyermekotthonban.

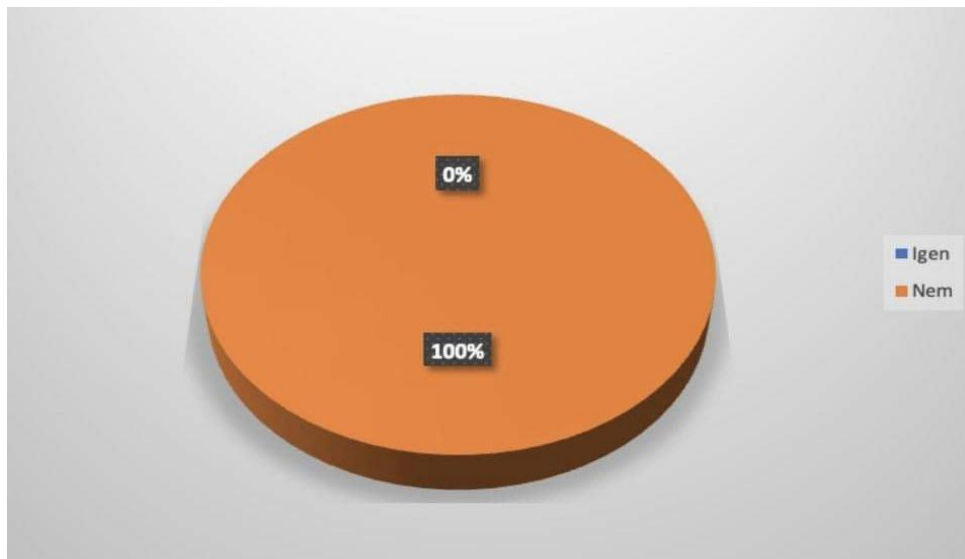

11. ábra Szoktál-e érezni szomorúságot, haragot, csalódottságot, tehetetlenséget, kétségbeesést, idegességet? (forrás: saját munka)

Az első sorozat egyik legjelentősebb kérdése az volt, hogy a serdülők érezték-e mostanában többször azt, hogy szomorúak, dühösek, csalódottak, tehetetlenek, kétségbeesettek, idegesek, és ha igen, melyiket érezték legtöbbször. A válaszadók közül a kérdésre mindenki igennel válaszolt (11.ábra). Azonban változó volt az, hogy melyik érzelmet élik meg a legerősebben a fiatalok. Ami abból adódhat, hogy különböző kamaszkori szakaszban vannak és mind másfajta problémákat élnek meg, ami más-más megküzdési módokat igényel. Tanulmányában Hill is hat pszichikus problémát emel ki, amivel a serdülőnek külön-külön meg kell küzdenie. (Hill,1980) Ezt a kérdést egy másik hozzá kapcsolódó kiegészítés követte (10.2 melléklet), amiben arról kérdeztem a tanulót, hogy milyen helyzetek váltják ki belőlük ezeket az érzéseket, és hogyan tudják elterelni a figyelmüket ezekről az érzésekről. A 2. táblázat serdülőkre lebontva, részletesen mutatja meg a válaszokat, ami a 10.8 mellékletben található. A családban élő serdülők inkább csalódottságot és kétségbeesést szoktak érezni, de megjelenik az idegesség is. Ezzel szemben ZSGyo-ban élők körében az idegesség, mint negatív gyakori érzélem mindenkinél megjelenik, illetve egy-egy embernél a düh és a csalódottság is. Véleményem szerint ez azért lehet így, mert a speciális gyermekotthonban nevelkedők között nagyon gyakori a nem megfelelő indulatkezelés és dühkitörés is. Ez visszavezethető a pszichés betegségeikhez és a nem megfelelő családi mintákhoz.

A serdülőknek a következő kérdéssorozatban arra kellett válaszolniuk, hogy milyen módszereket ismernek arra, hogy a negatív érzelmeikről a figyelmet eltereljék. A családban élő gyermekek körében megjelenik a sport, zenehallgatás és az alvás, de az érzelmek elnyomását is írták, ami egy negatív megküzdési formának számít. Mivel így az adott személyben benne maradnak a feldolgozatlan problémák, és egyre csak több lesz belőle, amivel végül nem fog tudni megfelelően megküzdni. A ZSGyo-ban élők azonban a negatív gondolataikról a figyelmüket káros szenvedéllyel (cigarettazás) igyekeznek elterelni (lásd 10.8 melléklet) . A kutatás során ez az első olyan jelentős különbség a két csoport között, ami messzemenő következtéréseket enged levonni a látott szülői attitűdről. A családban élők közül, ha nem is mindenki, de a többség olyan cselekvéseket tanult el a szüleitől, ami nem káros még a speciális otthonban élőknek erre nem volt lehetősége. Így a nevelőknek kell ezeket a megküzdési módokat megtanítani.

A következő kérdésblokk az identitás krízishez fog kapcsolódni. Ebben a részben a tanulóknak olyan kérdésekre kellett válaszolniuk, amik a pályaválasztásukra és társas kapcsolataikra kérdeznek rá.

12. ábra Kilógsz a közösségből, ahol élsz? (forrás: saját munka)

Az ide tartozó első kérdés az volt, hogy a serdülők érzik-e úgy, hogy kilógnak az osztályból, vagy a közösségből (család, lakóközösség, az intézményben lévő csoportok), ahova járnak/ ahol élnek, és itt milyen szerepet töltenek be. A vizsgálati alanyok közül csupán egy hezitált és ő is azért, mert idősebb, mint a többiek, így kicsit kilóg az osztályából. Ezt azért érezheti, mert társai még egy teljesen másik szakaszban tartanak, mint ő, és így a krízishelyzeteik és megküzdési módjaik igen eltérőek lehetnek.

A serdülők közül senki nem érzi úgy, hogy kilóg a közösségből (12.ábra). Viszont számos érdekes válasz született arra, hogy milyen szerepet töltenek be abban. A legérdekesebb talán a speciális gyermekotthonban élők válaszaik voltak, mivel itt a tanulók személyisége és a kérdésekhez való hozzáállásuk jelentősen tükrözte azt a szerepet, amit magukénak érezték. Illetve senki nem mondta azt, amit a másik. A kérdések és a válaszok a 3. táblázatban (lásd 10.9 melléklet) láthatók.

Az ezt követő kérdésben a serdülőknek arra kellett válaszolniuk, hogy mennyire érzik magukat aktívnak a közösségben, ahol élnek, illetve van-e olyan társaság, akikkel együtt tudnak lógni és ha igen, akkor kikkel töltik az idejüket. A serdülők közül mindenki azt mondta, hogy van olyan közösség, akikkel együtt tudnak időt tölteni. Azonban ezeknek a társaságoknak az összetétele és az, hogy miket csinálnak közösen együtt, jelentős eltéréseket mutat egymástól, amit táblázat formájában szeretnék szemléltetni. (lásd 10.10 melléklet,). A serdülők mindkét csoportból

vegyes válaszokat adtak arra, hogy mennyire érzik magukat aktívnak a közösségükben. Azonban arra, hogy van-e olyan társaságuk, akikkel együtt tudnak lógni, minden vizsgálati alany igennel válaszolt (*lásd 10.10 melléklet*). Ebből azt feltételezhetjük, hogy mindenkinek van egy olyan barátja, akivel megtudja beszélni a problémáit vagy ha azt nem is, akkor legalább segít elterelni a negatív érzelmeit.

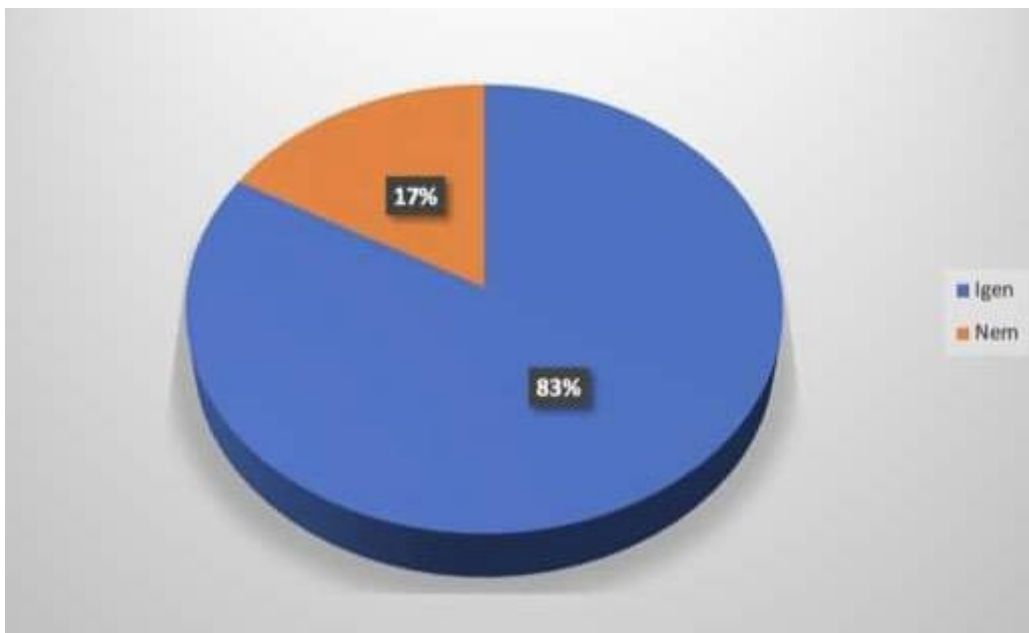
A válaszokból megfigyelhető az, hogy a két csoport barátkozási szokásai között igen jelentős eltérések vannak. Ez pedig nagyban befolyásolja a krízissel szembeni megküzdést, mivel az ilyen esetek feldolgozásában jelentős szerepet tölt be a környezetünk. Ugyanis, ha nekik sincs meg a megfelelő eszközük arra, hogy a járható úton oldjanak meg egy adott szituációt, akkor ezt a későbbiekben a serdülő sem tudja eltanulni és nem jó megküzdési módszereket fog elsajátítani. A másik igen jelentős hátránya a rossz közösségnek az, hogy a serdülő inkább hallgat társaira, mint szüleinek, nevelőjére, ami egy későbbi felmérésben meg is mutatkozik. Így még nagyobb az esélye annak, hogy a fiatal rossz társaságba keveredik, esetleg olyan illegális szerekkel ismerkedik meg, amik pillanatnyilag enyhítik a benne lévő feszültséget, de hosszú távon nem lesz képes megküzdni a problémáival. A válaszokból megfigyelhető, hogy a családban nevelkedő tanulók barátaikkal hagyományosan korosztályuknak megfelelően töltik az időt még a speciális gyermekotthonban élők már 13 évesen dohányoznak és lopnak, szívnak társaikkal együtt. Számomra ez a válasz hihetetlen volt, de a nevelő megerősítette és tényleg vannak ott fiatalok, akik ilyen időtöltést választanak maguknak.

Az identitás krízis blokkhoz tartozó utolsó kérdés pedig nem más, minthogy a szülővel, nevelővel vagy a kortársakkal oszt meg a serdülő több információt.

A táblázat alapján (*10.11 melléklet, 5. táblázat*) jól lehet látni, hogy még a családban élők a barátaikkal osztják meg a legtöbb információt az életükről, addig a speciális gyermekotthonban élők, egy kivételével mind felnőttekhez fordulnak. Ez azért is lehet, mert ezeknek a serdülőknek a családi háttere és baráti társasága nagyon labilis, illetve a nevelő sokkal több szintéren és módon jelen van ezeknek a gyerekeknek az életében, mint a családban élőknek a szülei. Így egy más fajta kapcsolat alakul ki köztük. A nevelők, pszichológusok, szociális munkások és gyógypedagógusoknak megvan a megfelelő képzése ahhoz, hogy a kamaszok számára hasznos tanácsokat tudjanak adni és segítsék őket a krízisekkel való megküzdés során. A serdülőknek különösen a fiúknál azért fontos a megfelelő kapcsolat kialakítása, mert náluk gyakrabban fordul elő externalizált viselkedés a krízis megélése során, ami azt jelenti, hogy

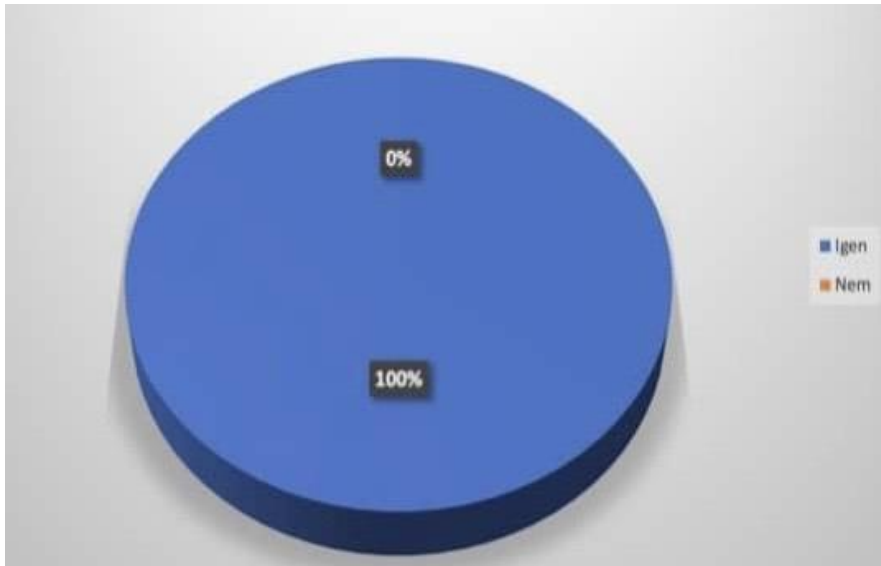
életvezetési, agresszió és szerhasználattal igyekeznek elmenekülni a probléma elől. Ezt azonban egy segítő társ nagymértékben befolyásolhatja.

A következő kérdések az autoritás krízishez kapcsolódnak, ahol a serdülőkori lázadást igyekszem felmérni. Itt vizsgálom a tanulók hagyományokhoz, normákhoz való hozzáállását és az azok elleni felszólalást, illetve a kamaszkori viselkedésben jelentkező radikálisabb tényezők megjelenését, például az újonnan kialakult kritikai készséget.

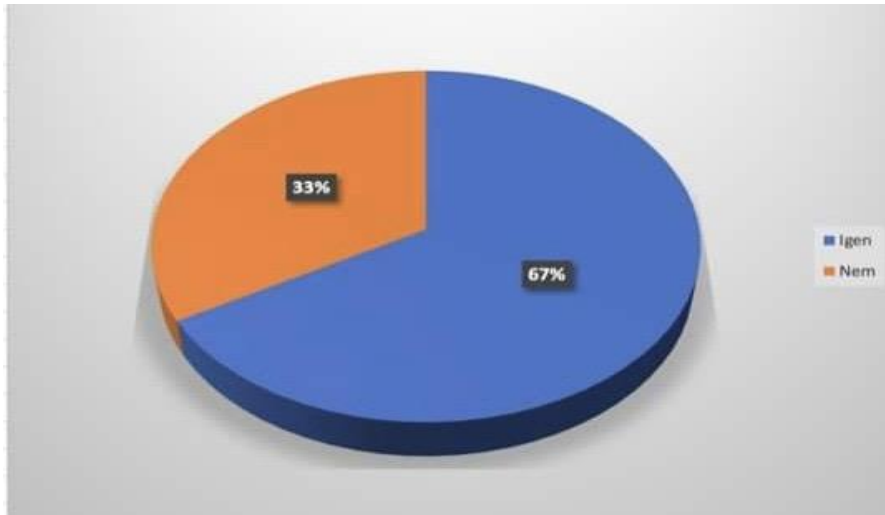
13. ábra Szoktad azt érezni, hogy mostanában kritikusabb vagy másokkal, mint régebben? (forrás: saját munka)

Az első kérdés a serdülőkhöz az volt, hogy érezték e magukat mostanában kritikusnak másokkal szemben a régebbi tapasztalataikhoz képest. A felmérésben részt vett alanyok jelentős része, ahogy azt a grafikon is mutatja (13.ábra), érezte magát kritikusabbnak az eddigiekhez képest és csupán egy gyermek mondta azt, hogy nem. Ez azért is lehet, mert ez a fiú viszonylag fiatalabb, nála idősebbekkel van körülvéve az otthonban. Emellett gyógyszeres kezelést kap, ami nagyban befolyásolja viselkedését.

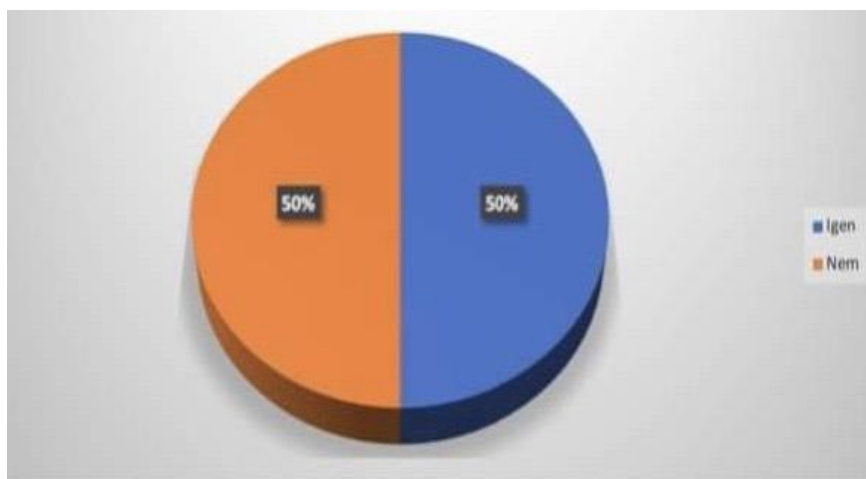
14. ábra Szoktál megjegyzéseket tenni mások külsejére, viselkedésére (Forrás saját munka)

A következő kérdésben a tanulóknak arra kellett válaszolni, hogy tettek e már megjegyzést mások külsejére vagy viselkedésére. Illetve, ha igen, akkor miket, és ezeket kiknek mondták? Mindenkinek? Netán csak kevés ember hallja vagy annak is mondják, akiről a megjegyzést teszik. Az ábra alapján (14.ábra) a vizsgálati alanyok mindegyike tett már megjegyzést társa külsejére. Azonban a táblázatban (lásd 10.12 melléklet) szeretném részletesebben szemléltetni a nem eldöntendő kérdésekre adott válaszokat. Ahol megfigyelhető az, hogy a megjegyzéseket nagyon hasonló dolgokra teszik a vizsgálati alanyok. A különbség a megjegyzések stílusában van és arra, hogy kire teszik. A családban élő serdülők inkább a kortársakra, míg a speciális gyermekotthonban nevelkedők a felnőttekre is tesznek megjegyzéseket. A nevelő elmondása szerint gyakran olyat is mondanak felnőtteknek, ami nem tűr nyomdafestéket. Ez azért lehet, mert az itt élő gyermekek olyan közegből jöttek, ahol ezt tanulták el, és nem feltétlen érzik a határokat. Ugyanakkor, nagyon érdekes, hogy a ZSGyo-ban élők sokkal nyíltabban, „gerincesebben” egymás szemébe mondják ezeket a megjegyzéseket még a családban élő gyermekek egymás háta mögött csinálják meg ezeket. Úgy gondolom, ez azért lehet, mert az otthonban lévő serdülők között a bátorság igen nagy erénynek számít, amivel tiszteletet tudnak kivívni társaikkal szemben. Illetve közöttük lenéznek és gyávának tartják azokat, akik nem nyíltan fejezik ki nemtetszésüket. Ezenfelül a nevelők igyekeznek belenevelni az őszinteség erényét a fiatalokba, ami meglátszik a viselkedésük egyes pontjain.

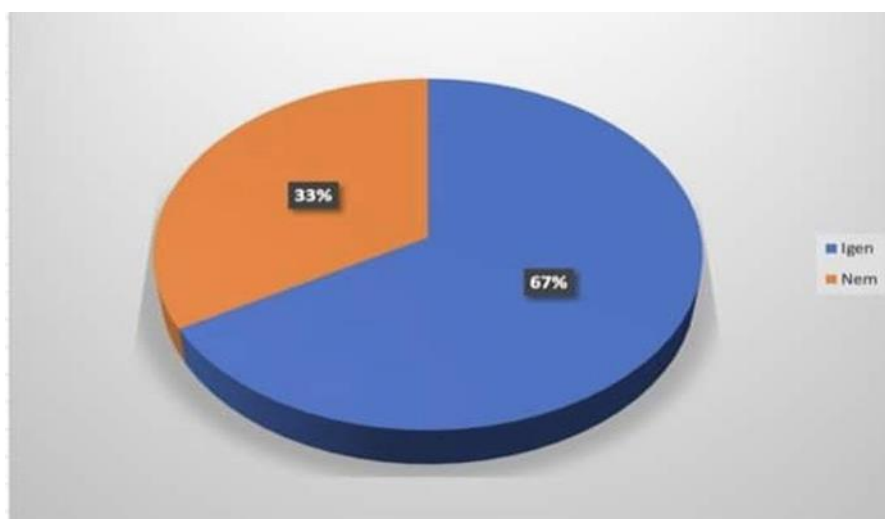
15. ábra Szoktál mostanában úgy érezni, hogy nem tudsz uralkodni az indulataidon? (Forrás:saját munka)

A következő kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy a kamaszkor beköszöntével a serdülők milyen gyakran érezték azt, hogy nem tudnak uralkodni indulataikon. Mivel ebben az időszakban a kríziseket sok egyéb tényező mellett okozza az is, hogy a felnövő gyermek rengeteg hormonális változáson esik át és ez jelentősen megnehezíti a viselkedésének kontrollálását. Az ábrán látszik (15.ábra), hogy a serdülők többsége szokta így érezni magát és csupán kettő az, aki nem érzekelte ezt. A felmérés eredményét nagy mértékbe befolyásolja az is, hogy a dolgozatomban fiúkat vizsgáltam, akiknél a serdülőkor folyamán jellemzőbb a viselkedési, magatartásbéli problémák. A kamaszoktól megkérdeztem azt is, hogy mit tesznek akkor, ha nem tudnak magukon uralkodni. A válaszok jelentős részében a fiúk azt mondták, hogy megütnek vagy eldobnak valamit és csupán egy ember volt, aki azt nyilatkozta, hogy ilyenkor elmegy sétálni.

16. ábra Romlottak a jegyeid, magatartásod a korábbi évekhez képest? (forrás: saját munka)

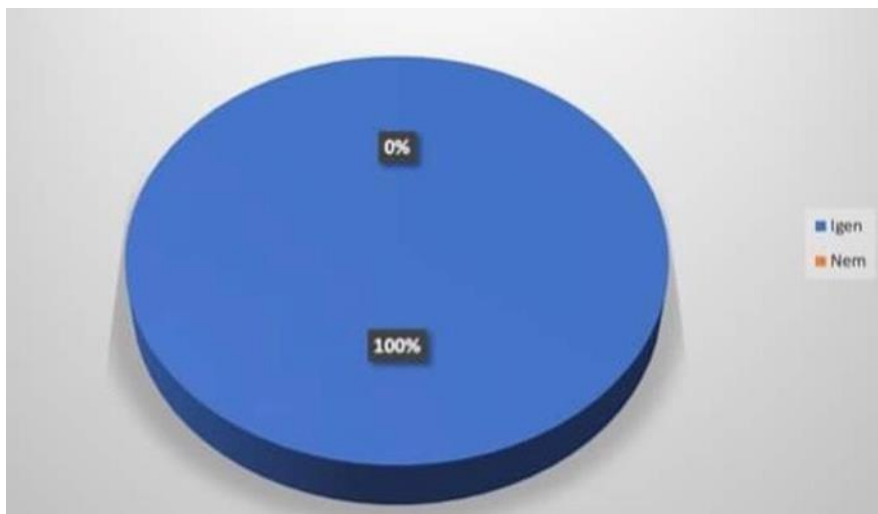
Ezt követően a kamaszokat arról kérdeztem meg, hogy romlottak-e a jegyeik a régebbi évekhez képest és ha igen, akkor szerintük ez miért lehet. Itt, ahogy a mellékelt ábra (16.ábra) is mutatja, igen vegyes eredmény született, mivel 3 azt jelölte, hogy romlott és 3 azt, hogy nem romlott a teljesítményük. Ez azért lehet így, mert az idősebb interjúalanyoknak már nehezebb az iskola és nagyobb a követelmény. A kamaszok is azt mondták, hogy eredményeik azért romlottak, mert több dolgot kérnek számon tőlük, mint régebben.

17. ábra Volt arra példa, hogy kiközösítettetek valakit magatok közül? (forrás: saját munka)

Az autortitás kérdéssor következő eleménél a tanulóknak arra kellett válaszolni, hogy kiközösítették-e már ki valakit és ha igen, ez miért történhetett meg. Az ábrán (17. ábra) is látszik, hogy a tanulók közül négyvel már történt ilyen, azonban kettővel még nem. Azokkal, akik már

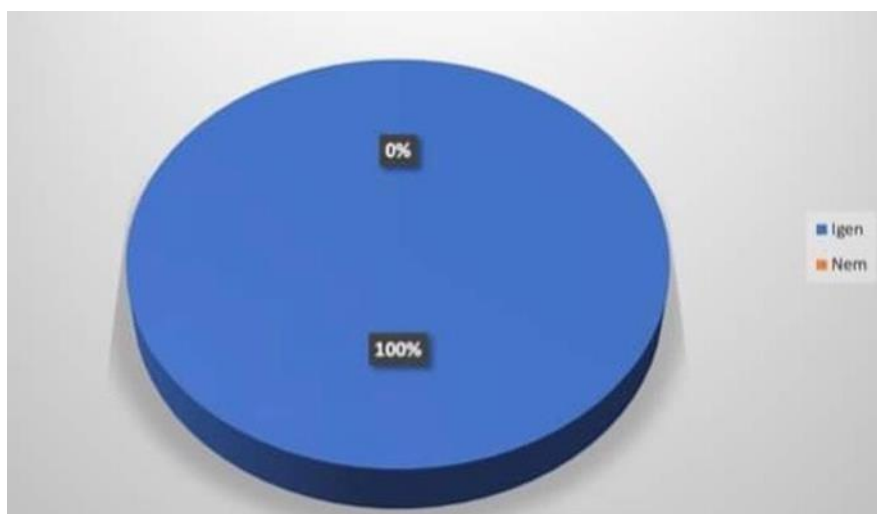
valakit kiközösítettek, több tényezőt is megemlítettek, hogy ez miért történt. Az iskolában élő serdülők jelentős része azt mondta, hogy társuk furán viselkedett vagy bénán öltözködött. Még a gyermekotthonban élők azt emelték, ki, hogy akit kiközösítettek, az nem mert megcsinálni valamit vagy nem követte azt az utasítást, amit a többiek mondtak. Például azért kiközösítettek ki egy fiút, mert nem volt hajlandó inni velük, mert félt, hogy rosszul lesz. Ezt a többiek gyávaságnak tartották és kiközösítették emiatt maguk közül.

18. ábra Szoktad magad magányosnak érezni? (forrás: saját munka)

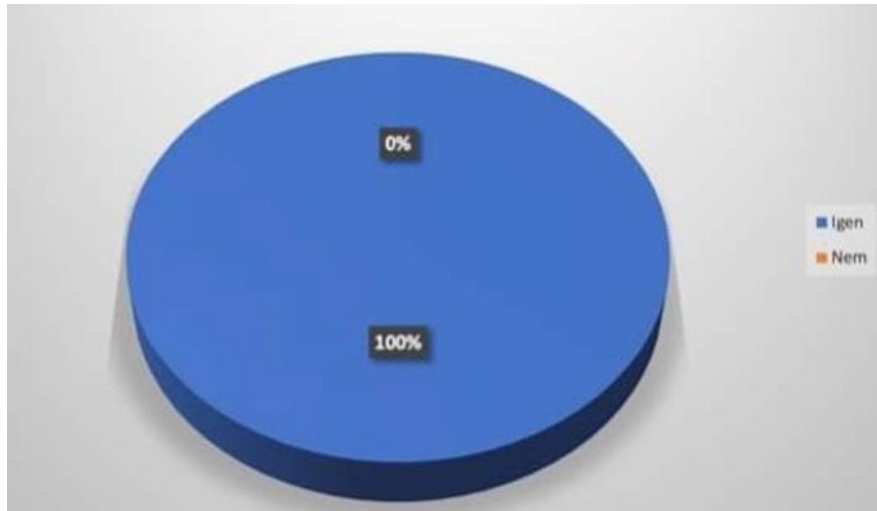
A kérdéssor utolsó kérdése az volt, hogy a serdülők szokták-e magukat magányosnak érezni. A fiúk közül erre a kérdésre mindenki igennel felelt (18. ábra). A magányérzet a kamaszkor egyik vezető érzelme, mivel a serdülő ilyenkor kezdi el a mélyebb, elvontabb gondolkozást. Az interjúalanyok közül a magány alatt nem azt értették, hogy nem lennének barátaik, hanem inkább azt, hogy kevés olyan személy van, aki megérti őket és problémáikban tud segíteni nekik. Ez pedig igen jelentős a serdülőkor szempontjából, mivel a krízisekkel való helyes megküzdésben fontos, hogy támogató közege legyen a tanulónak.

A legutolsó kérdéssorban a serdülők megküzdési módszereit igyekeztem felmérni. A kérdések során kitértem arra, hogy van-e olyan személy, akire számíthatnak és aki segít nekik a problémák feldolgozásában, vagy van-e olyan sport, szabadidős tevékenység, ami segít nekik ebben.

19. ábra *Úgy érzed támogat valaki abban téged, hogy meg tudj küzdeni a problémáiddal? (forrás: saját munka)*

Az első ide tartozó kérdés az volt, hogy van-e a serdülők életében olyan személy, aki támogatja őket, majd ehhez kapcsolódott, hogyha van, akkor ki és milyen módokon tudja őt támogatni. A melléklet ábrán (19.ábra) látható, hogy nevelkedési modelltől függetlenül mindegyik serdülő életében van olyan, aki támogatja őket. Az eltérés abban van, hogy kit és milyen módon támogatnak. Ezt egy táblázaton (lásd 10.13 melléklet) keresztül szeretném részletesebben bemutatni. Ahol látható, hogy a vizsgálati alanyok mindegyike hasonló problémákkal kapcsolatban kér segítséget, ami főleg a tanulmányaikat érintő problémákhoz köthetőek. Ugyanakkor másban is kérnek tanácsot, a különböző élethelyzetekre vonatkozóan. A serdülőket a problémákkal való megküzdés során minden esetben egy náluk idősebb személy segíti. A két csoport válaszai ebben a blokkban nagyon hasonlóak voltak, és csak a tanácsadó személye volt változatos.

20. ábra Van olyan elfoglaltság, ami segít neked a krízissel való megküzdésben? (forrás: saját munka)

A kérdésblokk utolsó kérdése az, hogy a gyermekek részt vesznek-e valamilyen szabadidős tevékenységben, ami segít nekik a krízissel való megküzdésben (13. ábra) vagy lenne-e olyan foglalkozás, amin szívesen részt vennének. A speciális gyermekotthonban élő tanulók mindegyike részt vesz nekik szervezett programokon, mint például a mozizás, kirándulás és strandra járás. A családban nevelkedő gyermekek közül kettő nem vesz részt semmilyen iskolán kívüli programban, egy pedig rendszeresen jár úszni. Ez azért fontos, mert az ilyen tevékenységek által a serdülő közérzete javul, ismeretségi köre bővül és megküzdési lehetőségei is bővülnek.

Az interjúk kezdetén minden tanulóval megbeszéltem, mit jelent a krízis, majd a kérdések végeztével feltettem nekik azt a kérdést, hogy Hogyan érzik a krízist? A fiúk válaszai egymáshoz nagyon hasonlóak voltak, a családban élő tanulók inkább szomorúság, feszengés és hosszú ideig tartó rossz kedvvel írták le, de náluk is megjelent a düh és az idegesség. Ezzel szemben a ZSGyo-ban élők inkább a mérgességet, frusztrációt, düh érzést mondtak.

A gyermekek gondviselő és a serdülők válaszai alapján azt a következtetést vontam le, hogy a két nevelési szinten a serdülőkori krízisnek hasonló tünetegyütteseik vannak, mint például a lázadás, felelés, durva beszólások, engedetlenség. Ugyanakkor a családban élő fiatalok körében ez jóval enyhébb formában jelentkezik, mint a speciális gyermekotthonban élőkénél. Így az itt lévő nevelőknek más fajta eszközökhöz kell fordulniuk, mint a szülőknek és több szakember segítségére van szükségük, hogy egy normakövető életpályát tudjanak mutatni a fiatalok számára.

5.6 Esettanulmány feldolgozása és dolgozat kérdéseinek megválaszolása

A következőkben az esettanulmány eredményeit szeretném feldolgozni. Táblázat formájában fogom bemutatni a speciális gyermekotthonban élők környezetének tapasztalatait.

1. táblázat Identitás krízis (Munka saját forrás 2024.03.30)

Identitás krízis,			
	1-es serdülő	2-es serdülő	3-as serdülő
Nevelő 1.	Viselkedési jellemzők: kulturális és erkölcsi normái jelentős mértékben hiányoztak. Igyekeznek a számukra fontos nevelési eszméket megtanítani. Eredmény: A serdülő nem együtt működő.	Viselkedési jellemzők: Nagyjából tisztában van az elvárt viselkedési normákkal, de az öröklött genetikai és epigenetikai hatások nagymértékben befolyásolja ezt. Eredmény: Kis mértékben jelenik meg a krízisnek ez a fajtája.	Viselkedési jellemzők: Úgy tűnik el tudja sajátítani a megfelelő viselkedést ugyanakkor az életében törésként jelenik meg, hogy otthonban nevelkedik. Eredmény: Az átlagtól való eltérés félelme.
Nevelő 2.	Viselkedési jellemzők: viselkedésében jelentős mértékben megjelenik az identitás krízis. Nem tudja mit és hogyan akar a legfőbb célja, hogy börtönben végezze.	Viselkedési jellemzők: Kis mértékben jelenik meg az identitás krízis, főként a betegség váltja ki. Eredmény: A deviáns viselkedési forma kisebb mértékben környezeti nagyobb	Viselkedési jellemzők: Nem jelenik meg a krízisnek ez a fajtája a serdülőnél. Eredmény: Kevésbé szorosabb a kapcsolat, nem mutatja ki a másságtól való félelmet a dolgozó felé.

	Eredmény: Nem tud és nem is akar a társadalomba illeszkedni, deviáns életforma.	mértékben genetikai hatás.	
Szociális munkás	Viselkedési jellemzők: Céltalan és semmit nem akar kezdeni az élettel nem hiszi el, hogy elég. Társaival sokszor durva és próbálja manipulálni őket.	Viselkedési jellemzők: A viselkedése nagyon ingadozó mivel gyógyszeres kezelést kap. Alapvetően viszont kedves, barátkozó.	Viselkedési jellemzők: Visszahúzódó, nem kommunikál, sokszor frusztrált és feszeng.

A táblázatból jól láthatóak a hipotetikus ok és okozati összefüggések, ami az esettanulmány egyik jelentős vizsgálati pontja. Amely során az esemény kiváltó okát és az arra adott reakciókat keressük. Tehát e szerint a gyermekek, akik nehéz körülmények között kezdték meg az életüket, nem megfelelő szülői útmutatással, azok az élet további szakaszában sem tudnak megfelelő módon megküzdeni a problémákkal. Míg a fentebb látott elemzés során, illetve a (10.7 melléklet) táblázatból részletesen kivehető, hogy a családban élő gyermekek, ha nem is teljes egészében, de jelentős mértékben normakövető módon tudnak megküzdeni a problémáikkal. Mindezekből arra a következtetésre jutottam, hogy a környezetünk, de főként szüleink nagymértékben befolyásolják azt, hogy az élet további területén, hogyan fogunk tudni megküzdeni a problémákkal. Azonban fontos kiemelni azt, hogyha mindezeket mégsem sikerült elsajátítani, akkor a megfelelő felnőtt útmutatásával erre lehetőség nyílik. A dolgozatom első kérdésére, ami az, hogy Hogyan élnek meg a serdülők az identitás krízist? Hogyan látja ezt a környezetük? A válasz az, hogy a két csoport között mindezek ellenére kevés különbséget figyelhetünk meg abban, hogy hogyan élnek meg a krízist, amit a mellékletben elhelyezett táblázatok is mutatnak (lásd 10.10 melléklet, 10.11 melléklet).

2. táblázat Autoritás – krízis
(Munka: saját forrás 2024.03.30)

Autoritás-krízis			
	1-es serdülő	2-es serdülő	3-as serdülő
Nevelő 1.	Viselkedési jellemzők: Nagy mértékben megjelenik a lázadás, ami meglátszik az iskolai teljesítményen. Eredmény: A törvénnyel való ütközés, nagy mértékben jelen van az autoritás-krízis.	Viselkedési jellemzők: Fiatalabb, mint a többiek enyhe lázadó magatartás jelenik meg és nemtörődomség. Eredmény: Nincs jelen krízis ebben az esetben még csak most bontakozik kritikai készsége.	Viselkedési jellemzők: Nincs lázadás, sokkal inkább tétlenség is bizonytalanság. Eredmény: Jelen van az autoritás krízis, de sokkal inkább 1-es serdülőjének az ellentétje. Ugyanakkor mindkettő szélső érték.
Nevelő 2.	Viselkedési jellemzők: Sok és gyakori indulatkitörés és impulzív viselkedési formák. Eredmény: Megjelenik az autoritás-krízis és a szélsőséges deviáns viselkedés.	Viselkedési jellemzők: Fiatalabb, mint a többi serdülő, bohókás és felelőtlen. Eredmény: Még fiatal nem jött el ez a fajta krízis helyzet az életében.	Viselkedési jellemzők: Nincs önbizalma visszahúzódo dolgaiban gyakran bizonytalan Eredmény: Itt is jelen van a krízis, de egészen enyhe formában.
Szociális munkás:	Viselkedési Jellemzők: Nagyon makacs, gyakran szemtelen, viselkedése impulzív és sokszor	Viselkedési Jellemző: Bohókás, szeleburdi a lázadás csak enyhén jelentkezik viselkedésében még nem jött el az ideje.	Viselkedési jellemzők: Visszahúzódo, de okosabb, mint a többiek. Ő a leginkább lázadó az autoritás krízis megjelenik nála.

	nem képes viselkedni.		

Ahogy az előző kérdésblokkban is látni lehetett, a szülők nagymértékben szerepet játszanak abban, hogy a serdülő milyen viselkedési mintákat sajátít el és hogyan küzd meg a krízissel. A serdülők egy részének már az identitás krízissel való megküzdésben is akadtak gondjai, ami tovább fokozódott az autoritás krízis során. A speciális gyermekotthonban élő serdülők sokszor szélsőséges értékeket mutatnak, mivel ők társaikhoz képest el vannak maradva a megoldáshoz szükséges módok megismerésével, és csak később a nevelőtől, illetve egyéb ott dolgozó személytől tudják ezeket megtanulni. Ennél a krízis fajtánál, ahogy az előzőnél is, csak minimális eltérés látszódik a két csoport között. (10.7 melléklet, 10.12 melléklet). A dolgozatom következő kérdése az volt, hogy Milyen formában van jelen a serdülők életében az autoritás krízis? Mit gondolnak erről a szülei, nevelői, tanárai? A serdülők életében az esettanulmány elemzéséből, illetve az interjúra adott válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy autoritás krízis főként a kritikai készség formájában jelenik meg. Mivel a serdülők és hozzátartozóik (10.14 melléklet) is azt emelték ki, hogy a fiatalok sokszor beszólnak vagy megjegyzéseket tesznek másokra. Ebből következik, hogy közülük párnak leromlott a magatartása, ami az autoritás krízis egyik velejárója.

A jelentősebb különbségek a megküzdési módokban rejtőznek. Mivel a ZSGyo-ban élő serdülők valamilyen kártékony élvezeti cikkel vagy szerhasználat segítségével próbálják enyhíteni a fájdalmukat, illetve megküzdési módjaik is nagyon kezdetleges fázisban vannak, olyan mintha „éretlenebbek, megkésették lennének” családban nevelkedő társaikhoz képest. A dolgozatom megküzdéshez kapcsolódó kérdései a következők voltak: Milyen megküzdési eszközöket ismernek a serdülők? Kihez tudnak segítségért fordulni? Milyen különbségek vannak a két csoport megküzdési formái között? A családban élő serdülők úgy gondolom, koruknak megfelelő megküzdési eszközökkel rendelkeznek, mint a sportolás, társakkal való beszélgetés, alvás, alkotás, ugyanakkor ezek közül néhányat a ZSGyo-ban élők is felsoroltak, de megemlítették mellettük a cigarettát, szökést, lopást és az alkoholfogyasztást is. Itt térnék ki arra, hogy a két csoport megküzdési formái számos ponton eltérnek. Mivel a családban élő gyerekek koruknak megfelelően viselkednek, addig az otthonban élők olyan egészségkárosító eszközöket használnak, amihez hozzá se férhetnének legálisan. Így itt megjelenik az illegalitás fogalma, ami nem csak a 18 év felett fogyasztható élvezeti cikkekhez való hozzájutást foglalja

magában, hanem a tiltott szerhasználatot és a büntettség járó lopást, testi sértést is. Mindezekből arra jutottam, hogy a speciális gyermekotthonban élők megküzdési eszközeinek jelentős része deviáns viselkedési formára utal.

A dolgozatom utolsó kérdése, amire választ kerestem, az az, hogy ezeknek a tanulóknak van-e olyan személy az életében, akikkel meg tudják beszélni problémáikat és tanácsot tudnak kérni tőle. Az eredmény pedig pozitív csalódás volt számomra, mivel mindenkinek van legalább egy ilyen személy az életében. A családban nevelkedők itt a szüleiket és barátaikat említették meg, de volt olyan is, aki a gyógypedagógust emelte ki, mint segítő személy. A speciális gyermekotthonban azonban mindenki mást mondott, az egyik serdülő a barátait, még egy másik a nevelőt és a harmadik pedig a szociális munkást emelte ki.

6. ÖSSZEFOGLALÓ

A dolgozatom célja az volt, hogy a gyermekotthon nevelőinek és a kamaszkorban lévő gyermekek szüleinek egy átfogó kutatást készítsék a serdülőkor különböző szakaszaiban jelentkező krízishelyzetekről és a fiatalok megküzdési lehetőségeiről. Rámutatva, hogy milyen módon érdemes szülőnek, nevelőknek támogatni a kamasz gyermeket, és milyen viselkedési formákra figyeljenek oda, hogy a kamasz ne vegyen fel deviáns megküzdési formákat. Úgy gondolom, ezt sikerült teljesítenem, mivel a kamaszkor különböző szakaszaira lebontva elemeztem ki a krízisfajtákat és az azokkal járó nehézségeket, illetve olyan viselkedési mintákat, amelyre a gyermekek hozzátartozóinak érdemes odafigyelni, mert deviáns módszerekkel való megküzdésre utalhat. Minden egyes krízishez köthető problémára kerestem megoldást a serdülők és a hozzájuk tartozók válaszai alapján és bemutattam a megküzdés negatív és kerülendő fajtáit is.

A serdülőkori krízis egy olyan probléma, amely mindegyikünk életében megjelenik bizonyos ideig, és más-más eszközökkel kell megküzdünk vele. Napjainkban a probléma egyre globálisabb lesz és a serdülőknek egyre kevesebb lehetőségük van a megoldás megtalálására. Így a dolgozatomban egy összefoglaló képet adok a krízis megéléséről, fajtáiról és a küzdelemben használatos eszközökről. Azért szerettem volna mindenképpen ezzel a témával foglalkozni, mert a pszichopedagógia szakterülete közel áll hozzám és gyógypedagógiának ezt a tudományterületét szerettem volna jobban megismerni, és egy összefoglaló képet kapni arról, hogy milyen megküzdési módokat ismernek a serdülők, és milyen új eszközökkel tudnák ezt a tudást, tapasztalatot kiegészíteni.

A munkám során a különböző interjúalanyok válaszaiból a következő eredményeket vontam le. A szülők válaszai alapján serdülő gyermekeiknél az identitás krízis jelentősebb mértékben megjelenik, mint az autoritás krízis. Tehát a kamaszok sokkal jobban szoronganak attól, hogy kik ők és milyen szerepük van a közösségükben, illetve, hogy oda mennyire tudnak beilleszkedni, mint az autoritás-krízistől. Ennek az az oka, hogy a socialmedia térhódítása végett a serdülők egy erőteljesen külsőségeket mutató világot látnak maguk körül. Aminek hatására kiéleződnek a társadalmi és szociális különbségek, eltolódnak az értékrendek, és könnyen válhat bármelyik serdülő a kiközösítés áldozatává. Ugyanakkor a szülők válaszaiból jól látszik, hogy egyik serdülőnek sem akadt el a jellem/személyiség fejlődése, mindenkinek vannak barátai és próbálják őket segíteni ezen a rögös úton. Azonban számos szülő ezt

igyekszik távolról megtenni, és nem szól bele a gyermek életútjába. A serdülők ebben a csoportban a problémáik nagy részét nem a szüleikkel osztják meg, hanem kortársaikkal, akik viszont nem biztos, hogy tudnak megfelelő segítséget nyújtani. Azonban serdülők jelentős része a legfontosabb kérdésekben (tanulmány, pályaválasztás) a szüleikhez fordul. A válaszok elemzése során arra a megállapításra jutottam, hogy ebben a csoportban a serdülők nem küzdenek komolyabban egyik krízissel sem, ugyanakkor még csak bontogatják szárnyaikat és a megküzdési eszközeik sem teljesek még, de szüleiktől és pedagógusaiktól nagy fokú támogatásban részesülnek.

A nevelők válaszai során arra a megállapításra jutottam, hogy a ZSGyo-ban élők sokkal inkább tartanak az autoritás–krízistől, ami a lázadás és a kritikai készséggel jár párban. Ennek a krízisfajtnak a szorongást kiváltó tényezői a társadalmi rend, iskolai elvárások, közösség szabályainak betartása, normakövetés és a pályaaorientáció választása. Úgy gondolom, azért ez a krízis a jelentősebb az otthonban élők körében, mert számukra kötött, monoton dolgok nagyon nehezen betarthatók. Így egyfelől genetikai, epigenetikai hatás is náluk a deviáns viselkedési formák felvétele, illetve a családi mintákban is ezeket a megküzdési módszereket látták. Így mikor kiemelték őket családjukból, számos új szabályt kellett betartaniuk az otthon keretein belül. A nevelők válaszaiból is leszűrhető, hogy a gyerekek nagyon súlyos magatartás béli problémákkal küzdenek. Emellett számos konfliktust okoz, hogy ezek a gyerekek alapvetően nagyon durván és bántón fogalmazznak, amely a serdülőkor során csak tovább erősödik bennük. Másfelől a normaszegési hajlam is egyre fokozódik, ami a nevelők válaszaiból és felmérhető, mivel egyre több a szökés, lopás, tiszteletlen viselkedés másokkal szemben. Ami szintén nehezíti a serdülők társadalomba való beilleszkedését.

A családban és a ZSGyo-ban élők válaszai között minimális különbségek vannak, ugyanis a legtöbb kérdésben egyetértettek és csak kevés volt az, ahol számottevő különbség adódott. Azok is inkább a kifejtős kérdések során, mivel az otthonban élők válaszai sokszor szélsőséget tükröztek. Mivel ők életük során olyan helyzeteken mentek át, amiken a családban élők nem, ezért sokkal jobban traumatizálódtak, és így bizonyos kérdésekben radikálisabban gondolkoznak.

A két csoport válaszaiban a hasonlóságok a serdülőkor általános jellemzésében fedezhetőek fel. Azonban sem autoritás, sem pedig az identitás krízisre adott válaszokban nincs jelentős eltérés. Mivel a két csoport fiataljainak hasonlóan vannak barátaik, személyek, akik segítenek nekik a megküzdésben. Sokuknak még nincs tiszta jövőképük, de van már fogalmuk arról, hogy milyen

szakma, munkaterület érdekli őket. Egyikük sem érzi, hogy kilógna a közösségből vagy ki lenne közösítve. Ugyanakkor mind kritizálnak másokat, és sokszor vannak negatív érzelmeik. A különbségek sokkal inkább ezeknek a mélységében rejlik. Például amíg a családban élők azért közösítenek ki maguk közül valakit, mert furán öltözködik vagy viselkedik, addig az otthonban élők azért, mert nem iszik valaki vagy nem cigizik, esetleg nem mer elszökni. Ehhez hasonlóan mindkét csoport tesz megjegyzéseket, de amíg a családban élők enyhébbeket addig az otthonban élők durvákat és a felnőttek irányába is. A legszembetűnőbb különbség inkább a megküzdési módokban van. Amíg a serdülők jelentős része a szülőktől kér segítséget, addig a gyermekotthonban élők gyakorta fordulnak illegális szerekhöz.

A munkám során két csoportra bontottam a serdülőket. Az egyikben olyan gyermekek voltak, akik speciális gyermekotthonban nevelkednek, míg a másikat a családban élők alkották. A vizsgálat során igyekeztem a serdülőkornak és az ezt érintő krízisnek minden aspektusát megvizsgálni. Az esettanulmány során megállapítottam azt, hogy a serdülőkorra jellemző általános lázadás mindkét csoportban ugyanúgy megvan, és nem abban térnek el egymástól, hogy jelen van-e az autoritás vagy identitás krízis, hanem abban, hogy ezt milyen mélységben élik meg, és milyen megküzdési eszközöket ismernek. A kutatás során átfogó képet kaptam arról, hogy azok a gyermekek, akik már fiatalon traumatizálva lettek és kiemelték őket családjukból, azok hajlamosabbak a deviáns viselkedésre, illetve a függőségre. Még családban nevelkedő társaik sokkal hatékonyabb és normakövető módon tudnak megbirkózni problémáikkal. Így az esettanulmány során egyértelművé válik, hogy jelentősebb differenciák a megküzdési módokban rejlenek. Mivel a ZSGYó-ban élők megküzdési módszerei kezdetleges periódusban vannak, még a családban élőké koruknak megfelelő. A vizsgálat során arra is fényt derítettem, hogy a szakemberek mindkét csoport életében jelentős szerepet játszanak. A családban élőkénél a gyógypedagógus, még az otthonban élőkénél egy komplex szakmai team fejleszti a serdülőt. Ami jelentős pozitív változásokhoz vezet magtartási és tanulmányi téren is. Ezért úgy gondolom, hogy az esettanulmány segítségével sikerült rávilágítanom arra, hogy a segítő fejlesztő munka mennyire fontos minden gyermek életében. Mindemellett lényegesnek tartom kiemelni, hogy az esettanulmány segítségével sikerült összehasonlítanom a két nevelési szintért. Így egy tisztább képet kaptam arról, hogy a megfelelő szülő-gyermek kapcsolat számos az élet során fontos területnek az alapja. Illetve, hogy milyen jelentős felelősség hárul a nevelőkre azzal, hogy az otthonban élő gyermekeket igyekeznek a helyes út irányába terelni és egy mintát mutatni nekik. A dolgozatom egyik legfontosabb része az esettanulmány által

megismert és összehasonlított megküzdési fajták. Mivel így csoportosítani tudtam a deviáns és a normakövető megküzdést, illetve azok jellemzőit, amely által a szülők és a nevelők még időben észrevehetik, ha a serdülő valamilyen negatív megküzdési formát vesz fel. Remélem, hogy a szakdolgozatommal sikerül részletesen bemutatnom a serdülőkori krízist és annak fajtáit, illetve olyan megküzdési módokat bemutatni, amik segítségére lehetnek a fiataloknak.

7. FELHASZNÁLT IRODALMAK:

- Bakó Tihamér (1996) *Verem mélyén könyv a krízisről*, Budapest, Cserépfalvi Kiadó
- Budavári Ágota (2007) *Sportpszichológia*, Budapest, Medicina Könyvkiadó
- Blos, P. (1963) *The concept of acting out in relation to the adolescent process. Journal of the Academy of Child Psychiatry*, New York, Basic Book
- Caplan G. (1964) *Principles of Preventive Psychiatry*, New York, Basic Book
- Dr. Máté Gábor , dr. Gordon Neufeld (2021) *A család ereje - Ragaszkodj a gyermekeidhez!* Budapest, Open Books
- Erik H. Erikson (2002) *Gyermek és a társadalom*, Budapest, Osiris Kiadó
- Hajduska Mariann (2008) *Krízislélektan*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó
- Isabelle Filliozat (2018) *Mit kezdünk egy kamasszal? - Átvészeltetjük lelki sebek nélkül az ajtócsapkodás időszakát, a 12-17 éves kort* Budapest, Ursus Libris Kiadó
- Hills, P., & Argyle, M. (2002) *The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being* Oxford, Oxford Brookes University
- Kovács Eszter — Pikó Bettina (2009) *A család egészségvédő hatása serdülők körében : 2009. augusztus 6* <https://real.mtak.hu/58250/1/mental.10.2009.3.3.pdf> letöltés dátuma: 2024.04.13
- Kósa Éva – Vajda Zsuzsanna (2005) *Neveléslélektan*, Budapest, Osiris Kiadó
- Maggie Kline, Peter A. Levine (2021) - *Derült égből villámcsapás - Hogyan vértessük fel a gyerekeket trauma ellen?* Budapest, Ursus Libris Kiadó
- Micheal Cole – Shelia R. Cole (2003) *Fejlesztéslélektan*, New York, Osiris Kiadó
- Murányi - Kovács Endréné (1980) *A serdülőkor, Hazafias Népfront* – Budapest, Kossuth Könyvkiadó
- Piko, B. F., Fitzpatrick, K. M., & Wright, D. R. (2005). *A Risk and Protective Factors Framework for Understanding Youth's Externalizing Problem Behavior in Two Different Cultural Settings. European Child & Adolescent Psychiatry*, 14, 95-103. <http://dx.doi.org/10.1007/s00787-005-0437-z> 2024.01.11
- Pikó Bettina (2005) *Ifjúság káros szenvedélyek, egészséges modern társadalomban*. Budapest, Nemzeti Drogmegelőzési intézet
- Pikó Bettina (2003) *Kultúra társadalom és lélektan*, - Budapest, Akadémia Kiadó

Pólya Tibor (2007) *Identitás az elbeszélésben - Szociális identitás és narratív perspektíva*
Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó

Rákó Erzsébet –(2004) *gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményei* ,
Szeged, Belvedere Meridionale Kiadó

Szokolszky Ágnes (2020) *A pszichológiai kutatás módszertana* Budapest, Osiris Kiadó

Veczkó József (2007) *Gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai nézőpontból*, Budapest,
Nemzeti Tankönyvkiadó

Vekerdy Tamás (2005) *A pszichológus újra válaszol*, Budapest, Central könyvek

Vikár György (1999) *Az ifjúkor válságai*, Budapest, Gondolat Kiadó,

Sue Gerhardt (2009) *Szükség szeretet*, Budapest, Orion és társai Kiadó

9. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Kihez Fordulhatnak segítségért a gyermekotthonban élők? (Kertész, 2009)	18
2. ábra Tapasztalt változást a gyermekeken mikor serdülőkorba lépett? (Forrás: saját munka)	29
3. ábra Változott-e a kapcsolat rendszere a serdülőnek. (forrás: saját munka).....	30
4. ábra Gyakran szokta a régi tapasztalatokhoz képest a serdülőt szomorúnak, dühösnek, csalódottnak, tehetetlennek vagy kétségbeesettnek látni? (Forrás: saját munka)	30
5. ábra Szokott-e arra panaszkodni a serdülő, hogy kiközösítik? (Forrás saját munka).....	31
6. ábra Szokta-e a serdülő önt kritizálni? (Forrás saját munka)	32
7. ábra Szokott-e másokra kritikus megjegyzést tenni, amiket önnek is elmond vagy esetleg ön előtt mondja? (Forrás saját munka)	32
8. ábra Láta annak jelét, hogy a serdülő nem tudott a hagyományos módon "megküzdeni" a problémáival és valamilyen egészséget károsító cselekvéshez fordult? (Forrás saját munka).....	33
9. ábra Észleltél magadon változást a kamaszkor beköszöntével?	35
10. ábra megváltozott-e társaiddal, tanáraiddal a kapcsolatod?	36
11. ábra Szoktál-e érezni szomorúságot, haragot, csalódottságot, tehetetlenséget, kétségbeesést, idegességet?.....	36
12. ábra Kilógsz a közösségből, ahol élsz?	38
13. ábra Szoktad azt érezni, hogy mostanában kritikusabb vagy másokkal, mint régebben?	40
14. ábra Szoktál megjegyzéseket tenni mások külsejére, viselkedésére (Forrás saját munka)	41
15. ábra Szoktál mostanában úgy érezni, hogy nem tudsz uralkodni az indulataidon? (Forrás:saját munka).....	42
16. ábra Romlottak a jegyeid, magatartásod a korábbi évekhez képest?.....	43
17. ábra Volt arra példa, hogy kiközösítettetek valakit magatok közül?.....	43
18. ábra Szoktad magad magányosnak érezni?	44
19. ábra Úgy érzed támogat valaki abban téged, hogy meg tudj küzdeni a problémáiddal?.....	45
20. ábra Van olyan elfoglaltság, ami segít neked a krízissel való megküzdésben?.....	46

10. MELLÉKLET

10.1 Bemelegítő kérdések

- *Hol tanulsz, milyen intézményben, mi az, ami érdekel?*
- *Tervezed e folytatni a tanulmányaidat ha igen, hol és milyen irányban ?*
- *Milyen jövőt képzelsz el magadnak, gondolkoztál már azon, mit szeretnél... Van bármilyen terved a jövőre? (pl. jogosítvány szerzés, munkavállalás, egyetem)*

10.2 Krízishez kapcsolódó általános kérdések

- *Milyen változásokat észleltél magadon a kamaszkor beköszöntével?*
- *Megváltozott-e társaiddal, tanáraiddal a kapcsolatod? Ha igen, miben nyilvánult ez meg?*
- *Szoktál e érezni szomorúságot, haragot, csalódottságot, tehetetlenséget, kétségbeesést, idegességet? Ha igen melyiket érzed leggyakrabban és milyen helyzetben?*
- *Hogyan tudod ezekről elterelni a figyelmed?*

10.3 Identitás krízis kérdései

- *Érezted úgy, hogy kilógsz az osztályodból? Ha igen, miért?*
- *Milyenek érzed a szerepedet az osztályban?*
- *Kilógsz a közösségből, ahol élsz? Miért?*
- *Mennyire érzed aktív tagnak magad a közösségben, ahol élsz? Kikkel töltöd az idődet szívesen?*
- *Része vagy egy olyan társaságnak, akikkel együtt tudtok „lógni”? Ha nem, miért nem?*
- *Ha igen, akkor miket szoktatok együtt csinálni?*
- *A szüleiddel vagy nevelőddel szorosabb a kapcsolatod vagy a kortársaiddal? Szoktad azt érezni, hogy túlféltenek, túlságosan óvnak téged?*

10.4 Autoritás krízis kérdései

- *Szoktad azt érezni, hogy mostanában kritikusabb vagy másokkal, mint régebben, a gyermekkorodban?*
- *Szoktál megjegyzéseket tenni mások külsejére, viselkedésére?*
- *Ha igen, azt csak pár embernek mondod vagy sok ember hallja? Esetleg annak is mondod, akiről szó van?*
- *Szoktál mostanában úgy érezni, hogy nem tudsz uralkodni az indulataidon?*
- *Mit teszel ilyenkor?*
- *Romlottak a jegyeid, magatartásod a korábbi évekhez képest?*
- *Ha igen, szerinted miért?*
- *Volt arra példa, hogy kiközösítettetek valakit magatok közül?*
- *Ha volt ilyen, akkor miért csináltátok ezt?*
- *Szoktad magad magányosnak érezni?*

10.5 A megküzdéshez kapcsolódó kérdések

- *Úgy érzed támogat valaki abban téged, hogy meg tudj küzdeni a problémáiddal?*
- *Ha nehézségbe ütközöl, kihez tudsz segítségért fordulni?*
- *Ha tudsz, hogyan segít neked ez az illető?*
- *Ha nem tudsz, akkor van más, ami segít enyhíteni a benned lévő feszültséget?*
- *Van olyan külső elfoglaltság, ami segít neked a krízissel való megküzdésben?*
- *Ha van, hogyan segít ez neked?*
- *Ha nincs, lenne olyan szabadidős program, amit szívesen kipróbálnál?*

10.6 Szülőkhöz, nevelőhöz kapcsolódó kérdések

- *Tapasztalt változást a gyermekén mikor serdülőkorba lépett?*
- *Ha igen, miket? Milyen jelentős tényezőket emelne ki?*
- *Változott a magatartása és a tanulmányi eredménye?*
- *Változott e a kapcsolati rendszere a serdülőnek? Esetleg vissza húzódozóbb vagy nyitottabb lett a kortársai felé?*
- *Gyakran szokta a régebbi tapasztalatokhoz képest a serdülőt szomorúnak, dühösnek, csalódottnak, tehetetlennek vagy kétségbe esetnek látni?*
- *Milyennek szokta látni a serdülő gyermeket? (külsőleg, belsőleg vagy együtt)*
- *Szokott-e arra panaszkodni a serdülő, hogy kiközösítik?*
- *Úgy látja, hogy a gyermek kilóg az iskolai közösségből? Ha igen miért?*
- *Szokta a serdülő önt kritizálni? Ha igen miket szokott mondani?*
- *Hogyan szokta ezt kezelni?*
- *Szokott e másokra kritikus megjegyzéseket tenni, amiket önnek is elmond vagy esetleg ön előtt mondja?*
- *Megváltoztatta valamiben a család/közösség életét mikor a gyermek serdülőkorba lépett? Ha igen, akkor miben?*
- *Megszokta osztani önnel a problémáit a serdülő?*
- *Szokott önhöz segítségért fordulni a gyermek? Ha igen, milyen problémák kapcsán?*
- *Milyen közös megoldásokat találnak ilyenkor?*
- *Látta annak jelét, hogy a serdülő nem tudott a hagyományos módon „megküzdni” a problémáival és valamilyen egészséget károsító cselekvéshez fordult?*
- *A gyermek részt vesz valamilyen iskola utáni szabadidős tevékenységen?*
- *Ön szerint ez segít neki a problémákkal való megküzdésben? Ha igen, akkor milyen módon?*
- *Amennyiben nem vesz részt, akkor ön szerint segítené neki, ha részt venne egy ilyen tevékenységben?*
- *Ön szerint hogyan tudja/tudta segíteni a serdülőt?*

10.7 melléklet

1. táblázat Személyes kérdések alapján

saját forrás 2024.03.25

Hány éves vagy? Hol tanulsz, milyen intézményben, mi az, ami érdekel?		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2- es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
13 éves	14 éves	15 éves
Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakkollégium	Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakkollégium	Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakkollégium
vállalkozás vezetés, hangfal tervezés	turizmus, vendéglátás	biciklizés és a sportok
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>
13 éves	15 éves	16 éves
II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola (magántanuló)	II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola (magántanuló)	Honvéd Utcai tagiskola (magántanuló)
Semmi nem érdekel.	szakács, cukrász	vízrendszer szerelés
Hol és Milyen irányban tervezed folytatni a tanulmányaidat?		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2- es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Nem tudom még.	Szakközépiskolában A Kaposvári SZC Széchenyi István Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakgimnázium és	Gimnáziumban (a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános

	Szakközépiskolájába szeretnék menni.	Iskola, Gimnázium és Szakkollégium)
Autószerelés.	Vendéglátás.	Még nem tudom.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>
Nem tervezem folytatni, de a rajzolás érdekel.	Szaktanársba vagy szakközépiskolába szeretnék tanulni.	Elköltözöm egy pécsi otthonba és ott fogok szakmát tanulni.
-	vendéglátás	műszaki irány.
<i>Milyen jövőt képzelsz el magadnak, gondolkoztál már azon, mit szeretnél...Van bármilyen terved a jövőre? (pl. jogosítvány szerzés, munkavállalás, egyetem)</i>		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Szeretnék szakmát, jogosítványt és külföldön élni.	Szeretnék egy jól fizető állást és jogosítványt.	Nincs tervem.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>
Jogosítványt szeretnék.	Szeretnék egy étteremben főzni.	Ki szeretnék költözni a testvéremhez, Kanadába és vele dolgozni.

10.8 melléklet

2. táblázat Érzelmek lebontása

saját forrás

2024.03.25

Melyik érzelmet élted meg a legerősebben?		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Csalódottságot szoktam érezni legtöbbször és főként akkor, ha rossz, jegyet kapok.	Idegességet, ha a dolgok nem úgy mennek ahogy én azt megterveztem.	Kétségbeesettség, csalódottság, ha nem teljesítek jól az iskolában.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
Idegés vagyok, ha a nevelő nem enged ki kimenőre és nem az van, amit akarok.	Idegességet és csalódottságot érzek akkor, amikor nem engednek cigizni.	Sokszor vagyok dühös és ideges, főleg ha nem nekem van igazam.
Hogyan tudod elterelni ezekről az érzésekről a figyelmedet?		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Zenét hallgatok és deszkázom.	Egyszerűen nem figyelek oda rájuk és elnyomom magamban.	Elmegyek aludni.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
leülök a gép elé és zenét hallgatok.	A cigi mindig segít megnyugodni.	Cigizem és kimegyek kiszellőztetem a fejemet.

10.9 melléklet

3. táblázat Szerepek

saját forrás

2024.03.25

Szerepek		
<i>1-es Speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es Speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as Speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
Én vagyok a lázadó.	Én vagyok a legviccesebb.	Én vagyok a legokosabb.
<i>1-es családban nevelkedő.</i>	<i>2-es családban nevelkedő.</i>	<i>3-as családban nevelkedő.</i>
Én vagyok a tanácsadó.	Én vagyok a lehangosabb.	Én vagyok a legcsendesebb.

10.10 melléklet

4. táblázat Közösségre vonatkozó válaszok

saját forrás

2024.03.25

Mennyire érzed magad aktív tagnak a közösségedben?		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Néha annak érzem magam.	Egyszer kétszer igen.	Nem érzem aktívnek magam.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>
Egyáltalán nem vagyok aktív.	Aktívnek érzem magam legtöbbször.	Sokat segítek, tehát akkor aktív vagyok.

<i>Van-e olyan társaság, akikkel tudsz barátkozni és ha igen mit csináltok együtt?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő.</i>
Van ilyen társaságom és általában együtt jövünk suliba meg megyünk.	Van ilyen társaságom és együtt szoktunk gépzeni és játszani.	Van ilyen társaságom és együtt szoktunk focizni meg sportolni és a suliba is együtt lógunk.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő</i>
Igen van nekem ilyen, főleg a párduc csoportból és általában együtt szívunk, iszunk és lopunk.	Igen van ilyen társaságom beszélgetni szoktunk együtt a többi meg titok.	Igen van ilyen társaságom ebből a csoportból, ahol egy vagyok és a másiktól is van. Szoktunk beszélgetni meg cigizni együtt.

10.11 melléklet

5. táblázat Információ megosztás

saját forrás

2024.03.25

<i>Kivel osztasz meg több információt?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő.</i>	<i>2-es családban nevelkedő.</i>	<i>3-as családban nevelkedő.</i>
A barátaimmal osztok meg több mindent.	A barátaimmal osztok meg több dolgot.	Anyukámnak is sok mindent elmondok, de inkább a barátaimmal beszélek többet.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>

A barátaimmal több dolgot beszéllek meg.	Laci bácsival (szociális munkás) beszéltem meg a legtöbb problémám.	A nevelővel beszéltem meg a legtöbb dolgot, mert ő ért meg.

10.12 melléklet

6. táblázat Megjegyzések, amiket másokra tettek.

Saját forrás

2024.03.25

<i>Milyen megjegyzéseket teszel másokra? Miket mondasz?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Általában olyanokat mondok, amik mások viselkedésében zavarnak.	Nem tudom, mikor mit például, ha valaki nem viselkedik normálisan.	Külsőre és viselkedésre is teszek megjegyzést akkor, ha nem viselkedik velem rendesen az, akire mondom.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
Viselkedésre teszek megjegyzést.	Általában a nevelőnek szoktam beszólni vagy más felnőtteknek, akik itt dolgoznak.	Vegyes, szoktam felnőttekre is de a csoportban lévőkre is. (nevelő szerint főként a női kollégákra)
<i>Ki hallja azt mikor ilyen megjegyzéseket teszel valakire?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Általában csak a barátaim hallják.	Néha hallják többen, de inkább csak a barátaim.	Csak a barátaimnak mondom.

<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
A barátaimnak és annak is mondom, akiről szól.	Annak mondom, akiről szól miért mondanám másnak?	Annak mondom, akiről a megjegyzést teszem különben hátba támadnám, az gáz.

10.13 melléklet

saját forrás

7. táblázat Problémával való megküzdésben a támogató

2024.03.25

<i>Ki támogat téged a problémákkal való megküzdésben?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő</i>	<i>2-es családban nevelkedő</i>	<i>3-as családban nevelkedő</i>
Szüleim és testvérem.	Főként a szüleim, de egyes tanáraim is.	Anyukám mindenben támogat.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
A barátaim, nevelők és akik jönnek hozzánk (gyógypedagógus, pszichológus, szociális munkás)	Főként a szociális munkás, de a nevelő is.	A csoportban lévő nevelő mindig támogat engem.
<i>Hogyan segítenek neked ezek az emberek, ha problémával küzdesz?</i>		
<i>1-es családban nevelkedő.</i>	<i>2-es családban nevelkedő.</i>	<i>3-as családban nevelkedő.</i>

Segít a matekházi elkészítésében, tanulással kapcsolatos dolgokban és a tanárokkal.	Mindenben kapok tőle segítséget például tanácsokat ad nekem és ötleteket.	Segít a lecke írásban és a tanulásban meg az iskolával kapcsolatos dolgokban.
<i>1-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>2-es speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>	<i>3-as speciális gyermekotthonban nevelkedő.</i>
Segítenek a sulival kapcsolatban és tanácsot is kapok tőlük.	Tanácsot kapok tőlük, rám szólnak, ha rossz vagyok és vigyáznak, hogy ne csináljak rosszat.	Mindenben segít nekem a nevelő nem csak fizikálisan, hanem tettelesen is például megcsinál valamit helyettem, amit nem tudok és tartja a kapcsolatot az iskolával.

10.14 melléklet

saját forrás

8. táblázat Szülők és nevelői kérdések összesítése

2024.03.25

<i>Tapasztalt-e változást mikor a gyermek serdülő korba lépett? Ha igen miket? Milyen jelentős tényezőket emelne ki? Változott-e magatartása és tanulmányi eredménye?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Igen, a gyermek sokszor gondolkozik negatívan és beszologat a testvéreinek. A tanulmánya nem, de a magatartása romlott.	Igen, tapasztaltam. A gyermekem sokkal kevésbé közlékeny velem szemben nem töltünk annyi időt együtt, mint régen. A magatartása nem változott, de a tanulmányi átlaga igen.	Tapasztaltam változásokat. Például gyakoriak lettek a hangulatingadozások akár egyik pillanatról a másikra megváltozik a kedve.

<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Voltak változások. Eddig is lázadó volt a gyermek, de a serdülőkori kezdetével jobban uszítja társait és többször is köt bele másokba.	A legnagyobb változás a betegsége miatt következett be mivel a serdülő pszichotikus és ahogy nő úgy kell a gyógyszer adagját emelni vagy változtatni, ami számos problémát tud szülni.	A serdülő kor elején nagyon kicsapongó volt. Azóta ez már jelentősen megváltozott és enyhült a lázadása. Egyedül a rossz társaság, ami még jelen van az életében, illetve a nővel szembeni tiszteletlenség.
<i>Változott-e a serdülők kapcsolati rendszere? Esetleg visszahúzódóbb vagy nyitottabb lett?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Visszahúzódóbb lett. Mivel osztályt kellett ismételni-e és nem találja a helyét. Egy ideje nehezebben nyit mások felé.	Nem változott semmi ugyan olyan maradt mit eddig.	Igen nyitottabb lett a fiúkkal.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Nem változott semmi sohasem, volt túl nyitott mások felé és ezt nagyban befolyásolja a korai szerhasználat.	Igen változott. Nyitottabb lett a többiek irányába.	Nem változott semmi talán minimálisan kedvesebb lett.
<i>Gyakran szokta-e a gyermeket mostanában szomorúnak, dühösnek, csalódottnak, tehetetlennek vagy kétségbe esettnek látni.</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Dühös szokott lenni gyakran és néha a szomorú, de sokszor ez a két érzés párba jár nála.	Néha szomorú szokott lenni, de jelentősen nem érzékeltém változást.	Dühösnek szoktam látni és mindig igyekszik elrejteni az érzéseit.

<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Sokszor szokott dühös lenni, több dolgon felingerlődik hamar.	Egyik sem jellemző rá talán a gyógyszer kezelés különböző szakaszainál van, hogy dühös vagy csalódott.	Talán csalódott ha az iskolában nem úgy sikerül valami mivel most már komolyabban veszi és számítanak neki a jegyei.
<i>Szokott – e arra panaszkodni a serdülő, hogy kiközösítik? úgy látja, hogy, a gyermek kilóg az iskolából vagy a közösségből?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Mivel évet kellett ismételnie ezért minimálisan kilóg, de nem amúgy nem szokott ilyenre panaszkodni.	Jól beilleszkedett nem panaszodik arra, hogy kiközösítik vagy kilóg.	Nem jellemző egyik sem.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Egyik se jellemző rá.	Régebben mikor kisebb volt jellemző volt, hogy kiközösítik, de már utolérte őket.	Néha kiközösítik de őt ez egyáltalán nem érdekli mivel tipikusan olyan, hogy megvan egymaga.
<i>Szokta- e a serdülő önt kirtizálni? Mire tesz megjegyzést és hogyan kezeli?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Igen szokott és általában arra teszi a megjegyzést, ami neki nem tetszik. Van, hogy poénosra veszem, de olyan is van, hogy rákell szóljak mert nem érzi a határt.	Szokott rám tenni megjegyzéseket főként, ha valamivel nem ért egyet, de általában igyekszem ezeket megbeszélni vele.	Igen szokott. Azonban legtöbbször igyekszem magam az ő helyzetébe képzelni és empatikusan átgondolom miért mondhatta azt, amit mondott.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Igen ő tesz talán a leggyakrabban	Szokott megjegyzéseket tenni főleg, ha valami nem	Az én irányomba ritkán, de másoknak gyakorta tesz

megjegyzéseket, de igyekszem a helyén kezelni azokat.	úgy megy ahogy akarja. Nem mindig ért a szép szóból ilyenkor például szobafogságot kap vagy nem kap kimenőt.	csípős megjegyzést. Ezt utána mindig megbeszélem vele.
<i>Megváltoztatta – e valamibe a gyermek serdülőkorba lépése a család, közösség életét?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Nem vettem észre, hogy bármi változott volna.	Nem érzek számottevő változást.	Annyiban változtatta meg, hogy ilyenkor kapta meg a diagnózist (SNI) és be kellett iktatni a külön órákat. Illetve az önbizalomhiány miatt pszichológust is.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Nem igazán történt változás.	Nem történt változás.	Nem éreztem olyat, ami ilyen nagy változás lenne.
<i>Megosztja-e önnel problémáit a serdülő? Szokott-e öntől segítséget kérni és milyen közös megoldásokat találnak? Esetleg látta annak a jelét, hogy a gyermek a hagyományos módon „megküzdni” problémáival és más egészségkárosító cselekvéshez fordult?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Igen, szokott tőlem segítséget kérni. Átalában az iskolával kapcsolatban ilyenkor elmondom neki mit tegyen vagy ha ez nem segít én is bemegyek személyesen.	Szokott segítséget kérni, de inkább csak a sulival kapcsolatban kéri. Ilyenkor tudásom szerint igyekszek segíteni neki.	Igen szokott és nagyon fontosnak is tartom azt, hogy szoros és jó kapcsolatunk legyen, ahol mindent megtudunk beszélni egymással.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>

Nagyon ritkán, de szokott kérni segítséget. Főként sulis dolgokkal kapcsolatban vagy akár emberi kapcsolatokkal való segítséget kér például, hogy kinek mit mondjon. Mivel ez egy speciális gyermekotthon ebből következik, hogy vannak szerhasználók és az ő esetében a drogok, cigaretta és az alkohol is előtérbe van.	Igen szokott kérni segítséget és meglepően őszintén. Nem csak a sulival vagy mással kapcsolatban, de például azt is megkérdezi, hogy melyik kép néz ki a legjobb, amit csinált és melyiket rakja ki fb-ra. Sajnos fordult ilyen szerekhez például a cigaretta.	Igen szokott a családdal való kapcsolattartásban, illetve az iskolai dolgokkal kapcsolatban és a jövőjét érintő kérdésekkel is megszokott keresni. Igen fordult ilyen szerekhez, de ma már csak a cigaretta van jelen.
<i>A gyermek részt vesz valamilyen iskolai szabadidős tevékenységben? És ha igen ön szerint ez segíti őt a megküzdésben? Vagy ha nem vesz részt ilyenek akkor örülne, ha lenne rálehetősége?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Nem vesz részt. Jó lenne, ha lenne rá lehetősége, de egyelőre nem is igényli.	Régebben részt vett, de már nem szeretne.	Igen részt vesz úszik.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Rendszeresen egyikük sem vesz részt, de az intézmény többször szinte majdnem minden hétvégén szerez ilyen programokat, sőt egy szakkörhöz is tartozunk.		
<i>Ön szerint, hogyan tudná/tudja segíteni a serdülőt?</i>		
<i>1-es serdülő szülei</i>	<i>2-es serdülő szülei</i>	<i>3-as serdülő szülei</i>
Igyekszem még jobban oda figyelni rá és mindig megkérdezni mi a baja é, hogy mi nyomja a szívét.	Mindig megkérdezem tőle, ha szomorú, hogy hogyan tudnék neki segíteni és igyekszem jobb kedvre deríteni. A nyolcadikos felvételi előtt is igyekeztem	Mindig igyekszem a helyébe képzelni magam és megérteni őt igyekszem olyan szülő lenni, akire

	sok feladatsort átnézni vele, hogy egy jó helyen tudja megalapozni a jövőjét.	nekem lett volna szükségem ennyi idősen.
<i>Nevelő az 1-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő az 2-es serdülőről.</i>	<i>Nevelő a 3-as serdülőről.</i>
Mindig igyekszem állandóságot biztosítani az életükben és fegyelemre, tiszteletre nevelni őket. Azonban szeretném, ha mindig bizalommal tudnának fordulni hozzám.		